

BAKALÁŘSKÁ

PRÁCE

Sociální síť jako nástroj kyberšikany u středoškolské mládeže

Social networks as a means of cyberbullying in high-school adolescents

STUDIJNÍ PROGRAM

Specializace v pedagogice

STUDIJNÍ OBOR

Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

VEDOUcí PRÁCE

doc. PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

KLAUZ

HANS

2018

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení:	Klauz	Jméno:	Hans	Osobní číslo:	460819
Fakulta/ústav:	Masarykův ústav vyšších studií (MÚVS)				
Zadávací katedra/ústav:	Oddělení pedagogických a psychologických studií				
Studijní program:	(B7507) Specializace v pedagogice				
Studijní obor:	(7507R056) Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku				

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce:
Sociální síť jako nástroj kyberšikany u středoškolské mládeže

Název bakalářské práce anglicky:
Social networks as a means of cyberbullying in high-school adolescents

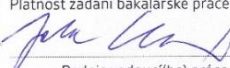
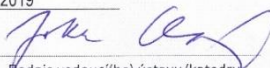

Pokyny pro vypracování:
Práce je zaměřená na problematiku nebezpečí na sociálních sítích, které mohou sloužit, jako nástrojky kyberšikane. Teoretická část, vychází z rešerší vybrané literatury a vysvětluje, co je šikana, kyberšikana, jak se dělí. Další část se zabývá sociálními sítěmi a jejich atraktivitou u dospívajících. Další část se zabývá přehledem nejnámějších sociálních sítí a rizikem, které na nich hrozí mladým lidem. Závěr teoretické části je věnován bezpečnému užívání internetu. Empirická část za pomoci kvantitativního dotazníkového šetření zjišťuje, jaké je povědomí o rizicích sociálních sítí u studentů na vybrané střední škole.

Seznam doporučené literatury:
ČERNÁ, Alena. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.
KOPECKÝ, Kamil, Krejčí, Veronika. Rizika virtuální komunikace. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010. Příručka pro učitele a rodiče. ISBN 978-80-254-7866-0

Jméno a pracoviště vedoucí(ho) bakalářské práce:
PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D. ČVUT MÚVS / Oddělení pedagogických a psychologických studií

Jméno a pracoviště konzultanta(ky) bakalářské práce:

Datum zadání bakalářské práce: 6.12.2017 Termín odevzdání bakalářské práce: 4.5.2018
Platnost zadání bakalářské práce: 30.9.2019

 Podpis vedoucí(ho) práce  Podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry  Podpis děkana(ky)

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

_____	_____
Datum převzetí zadání	Podpis studenta(ky)

KLAUZ, Hans. *Sociální síť jako nástroj kyberšikany u středoškolské mládeže*. Praha: ČVUT 2018. Bakalářská práce. České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.



**MASARYKŮV ÚSTAV
VYŠŠÍCH STUDIÍ
ČVUT V PRAZE**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně. Dále prohlašuji, že jsem všechny použité zdroje správně a úplně citoval a uvádím je v příloženém seznamu použité literatury.

Nemám závažný důvod proti zpřístupnění této závěrečné práce v souladu se zákonem č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění.

V Praze dne: . . .2018

podpis:

Poděkování

Touto cestou si dovoluji vyslovit poděkování všem, kteří se jakýmkoliv způsobem podíleli na zpracování této bakalářské práce. Zejména bych rád vyjádřil poděkování své vedoucí bakalářské práce, paní doc. PhDr. Jitce Lorenzové, Ph.D., za její odborné rady, podnětné připomínky a v neposlední řadě za lidský přístup. Také bych chtěl poděkovat SOŠ informatiky a spojů a SOU v Kolíně, ve které mi bylo umožněno provést dotazníkové šetření pro sběr informací v rámci praktické části této práce.

Anotace

Tato práce se zabývá primárně fenoménem sociálních sítí, které se v současnosti staly jedním z nástrojů kyberšikany. V teoretické části jsou definovány nejdůležitější termíny, jako je šikana nebo kyberšikana. Dále jsou zde přiblíženy v současnosti nejoblíbenější sociální sítě, spolu s otázkou po důvodech jejich oblíbenosti u dospívajících. Zmíněna jsou i rizika, jež z jejich užívání plynou. Nutností je zmínit i pravidla, jejichž dodržování by mělo garantovat bezpečnost na internetu. Pro praktickou část bylo využito kvantitativní dotazníkové šetření, jež si klade jako hlavní cíl vyhodnotit, jaké je povědomí o rizicích sociálních sítí u studentů na vybrané střední škole.

Klíčová slova

Šikana, kyberšikana, sociální sítě, oběť, agresor, legislativa, rizika, prevence

Annotation

The thesis primarily deals with the phenomenon of social networks, which have become one of the instruments of cyberbullying. The theoretical section defines the most important terms, such as bullying or cyberbullying. This thesis also describes in detail the currently most popular social networks and explores the reasons behind their popularity in adolescents. Also mentioned are the risks arising from their use. Moreover, rules that should guarantee safety on the internet are touched upon as well. In the practical section, a quantitative survey was used to evaluate the awareness of the possible dangers of social networks in students of at a selected high school.

Key words

Bullying, cyberbullying, social network, victim, agressor, legislation, risks, prevention

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Šikana a kyberšikana	12
1.1 Vymezení pojmu šikana.....	12
1.2 Vymezení pojmu kyberšikana	15
1.2.1 Základní charakteristiky kyberšikany	16
1.2.2 Dělení kyberšikany	17
1.3 Aktéři šikany a kyberšikany	18
1.4 Šikana a kyberšikana v legislativě.....	21
1.5 Prevence kyberšikany	22
2 Sociální sítě	22
2.1 Vymezení pojmu sociální sítě.....	23
2.2 Atraktivita sociálních sítí pro dospívající	23
2.3 Druhy sociálních sítí.....	24
2.4 Přehled nejznámějších a nejrozšířenějších sociálních sítí.....	25
2.5 Kyberšikana v prostředí sociálních sítí.....	28
2.6 Nebezpečí sociálních sítí pro děti dospívající.....	29
2.7 Zásady bezpečného užívání internetu.....	32
II. EMPIRICKÁ ČÁST	34
3 Výzkumné šetření	35
3.1 Cíle výzkumného šetření	35
3.2 Charakteristika školy a popis sledované školy.....	36
3.3 Charakteristika výzkumného vzorku	36
3.4 Metodika a technika výzkumného šetření.....	37
3.5 Realizace sběru dat	38
3.6 Výsledky výzkumného šetření.....	38

3.7	Shrnutí výsledků ve vztahu k cílům šetření.....	54
ZÁVĚR	57
SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY	59
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM TABULEK	63
SEZNAM PŘÍLOH	64
	Příloha č.1 Distribuovaný dotazník.....	65
EVIDENCE VÝPŮJČEK	69

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je sociální síť jako nástroj kyberšikany u středoškolské mládeže. Má bakalářská práce se zabývá sociálními sítěmi, jež se v poslední době staly fenoménem dnešního světa a významným místem, kde se lze setkat s kyberšikanou, a to především ve skupině středoškolské mládeže. Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Primárním cílem teoretické části je přiblížit, jakými způsoby se kyberšikana uskutečňuje a současně hledat zásady, jež by měly přispět k bezpečnému užívání internetu, a to především na sociálních sítích.

Kyberšikana má své vlastní formy a specifika, kterými se liší od tradiční šikany. Někdy kyberšikana vychází, nebo je následným pokračováním tradiční šikany. Proto se úvodní teoretická část práce zabývá vymezením pojmů šikany a kyberšikany, přičemž jsou uvedeny i základní charakteristiky kyberšikany. Pozornost je především kladena na aktéry šikany a kyberšikany, když bezpochybně není bez zajímavosti uvést, že agresori a oběti se v reálném i virtuálním světě velmi často překrývají. V dnešní době existují některé doporučení a pravidla, jejichž dodržování by mělo mít za důsledek minimalizovat rizika kyberšikany a některá tyto pravidla a doporučení v této práci uvedu.

Následující druhá část bakalářské práce se zabývá vymezením termínu sociální síť, který by rozhodně neměl být vnímán pouze jako zdroj negativních věcí. Posléze zmiňuji i druhy sociálních sítí. Pro dospívající jsou sociální sítě mimořádně atraktivní a jejich dosah a počet neustále roste, přičemž v této práci jsou alespoň zmíněny ty nejrozšířenější a nejznámější u nás i ve světě. Každý by podle mě měl být obeznámen nejen s pozitivy, ale i potencionálními riziky a negativy, které sociální sítě přináší. Kyberšikana v prostředí sociálních sítí je nepochybně v posledních letech na vzestupu, a proto by měla být středoškolská mládež informována dostatečným způsobem o tom, jaké jejich jednání je možné považovat za rizikové.

Nejohroženější skupinou účastníků sociálních sítí jsou především uživatelé na přelomu staršího školního věku a v období adolescence. Z toho důvodu se má empirická část zabývat studenty vybrané střední školy – SOŠ informatiky a spojů a SOU v Kolíně. Hlavním cílem je zjistit, jaké je povědomí o rizicích sociálních sítí u studentů na vybrané střední škole.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Šikana a kyberšikana

Jedním ze závažných problémů v posledních desetiletích je charakteristický nárůst rizikového chování u dětí a mládeže. Během života se může každý z nás setkat s různou formou násilí i agrese, mezi které lze zařadit i šikanu. Šikaně je věnována velká pozornost a představuje stále ožehavější společenský problém s nímž se je možné setkat nejen na školách. Tento pojem v minulosti poznali osobně především vojáci v základní vojenské službě, dnes přetrvává ve vězeňských ústavech, natrvalo se usídluje i ve výchovně vzdělávacích institucích a například i v zaměstnání, na pracovištích nebo v partnerských vztazích. Šikanu můžeme označit jako všude přítomný společenský problém, k jehož rozšíření ještě více přispívají nové výpočetní a mobilní technologie. Na internetu se díky vzniku a většímu vlivu sociálních sítí navíc objevilo nové potencionální riziko známé pod pojmem kyberšikana. V této kapitole bude tento pojem šikany a kyberšikany vymezen.

1.1 Vymezení pojmu šikana

Pavel Říčan uvádí, že pojem šikana se objevil u nás až po listopadu 1989, a to z důvodu velkého tabu, o kterém se nemělo za minulého režimu mluvit, tento pojem uvedl pražský psychiatr Petr Příhoda. Pojem šikany vychází a je převzat z francouzského slova „chicane“, což v překladu znamená zlomyslné obtěžování, pronásledování, ubližování. Šikanovat tak mohou například i policisté nebo státní úředníci, kteří lpí na byrokratickém dodržování litery zákona. Dochází tak k šikaně vůči podřízeným, případně proti občanům ze strany šikanujícího byrokratického úředníka, jenž vyžaduje neustále změny, doplnění, přehodnocení a svým jednáním a stanoviskem celý proces zpomaluje a prodlužuje.¹

Problematikou šikanování se zabývá velké množství českých i zahraničních autorů. Definice jsou si mnohé velmi podobné.

Z Říčanova definice lze obecně šikanu popsat a chápat jako vědomé i nevědomé ubližování určité osobě nebo skupině osob, které se nedokáží tomuto chování bránit. Zpravidla o šikaně hovoříme ve chvíli, kdy se jedná o opakované projevy ze strany agresora. Jako šikana se označuje ubližování mezi těmi, kteří se nacházejí v identickém postavení. Ve školním prostředí se v případě středního a terciárního vzdělávání jedná o studenty, u základního vzdělávání o žáky školy, či o spoluhráče ve sportovním klubu a oddílu apod.²

¹ ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. s. 25. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.

² ŘÍČAN, P. a JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21. ISBN 978-80-247-2991-6.

Michal Kolář poukazuje ve své práci na to, že je v praxi, ale i v očích laické veřejnosti těžké odlišit šikanování od přirozeně běžného škádlení mezi účastníky. Podle něho je základní rozdíl v tom, že na rozdíl od šikany by škádlení měla být legrace pro obě zúčastněné strany. Škádlení může rovněž být nepříjemné i bolestivé, však není jednostranné. V momentu, kdy je zcela evidentní, že druhá osoba tuto legraci nechápe, a zároveň se cítí, že jí bylo jakýmkoliv způsobem ublíženo, pak by měl iniciátor škádlení pocítit lítost a zpytovat svědomí nad svým jednáním a vyvarovat se opakovanému chování, které je pro druhou stranu nepříjemné. Iniciátor by se měl druhé osobě omluvit za způsobené problémy a nepříjemnosti a s tímto chováním neprodleně přestat. Šikana je zcela jiný případ. Zde agresivní iniciátor přesněji jedním slovem agresor se snaží druhému uškodit, ublížit mu. Pokouší se jej fyzicky, psychicky či sociálně ranit, ze svého jednání má radost, neomlouvá se a dost často své jednání opakuje. V přeneseném slova smyslu je šikana označení jakéhokoliv omezování slabších subjektů silnějšími. Při zjišťování, zda se jedná o škádlení či šikanu se doporučuje prověřit a posoudit podezřelé chování z hlediska jeho vzniku: záměru, motivace, zranitelnosti, práv a svobody, důstojnosti, emočního rozpoložení i celkových dopadů.³

Šikanu podle Říčana můžeme základně rozdělit na přímou a nepřímou. Přímá šikana obsahuje rozmanité podoby i formy a spočívá v různorodosti násilí, které způsobuje fyzickou, psychickou bolest, ponižování, zotročování, ale lze sem zařadit i verbální napadání oběti. Nepřímá šikana vychází a je popisována jako izolace spolužáka, jehož kolektiv nebere v potaz, nemluví s ním a nevěnuje mu žádnou pozornost. Dalo by se říci, že ho ostatní ignorují a sociálně vylučují z kolektivu. S touto formou šikany se setkáváme především u dívek a je zřejmé, že tato forma šikany může být pro oběť mnohem nepříjemnější, až trýznivější. Přímá i nepřímá šikana se velice často spojuje a slučuje, čímž tvoří o to nebezpečnější kombinaci. Šikana dítěte v rámci školního kolektivu, při níž je mu veřejně ubližováno, má postupem času za následek to, že dítě začne svým okolím pohrdat, což jej v kolektivu dostává ještě do větší izolace. Důvody i formy šikany jsou rozličné, někdy se může ve hře objevit sexuální zájem, orientace a jindy se může jednat o náboženské vyznání a přesvědčení nebo rasismus a upevnění si moci a postavení.⁴

Podle Koláře je k tomu, aby došlo ke skutečné šikaně, zapotřebí nezbytně „příznivá“ souhra několika faktorů. Především je zmíněno nedostatečně nízké preventivní prostředí a rizikové osobnostní charakteristiky.⁵

Dále Kolář vnímá a přirovnává šikanování k chorobnému „viru“ o pěti úrovních narušujících vztahy ve skupině. První úroveň, kterou nazývá jako „zrod ostrakismu“, spočívá v principu „hry se strachem“, při které se ve skupině objeví jeden nebo více jedinců, kteří nevykazují dostatečný vliv a oblíbenost a stávají se tak jednoduchým terčem. Ze sociometrického měření vztahů ve skupině by tito jedinci byli na samotném konci výsledků měření. V odborné literatuře jsou označováni jako obětní beránci,

³ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 64. ISBN 978-80-7367-871-5.

⁴ ŘÍČAN, P. a JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 21-22. ISBN 978-80-247-2991-6.

⁵ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. s. 53. ISBN 80-7178-123-1.

černé ovce, omega či anglickým výrazem outsideři. Tento prvním stupeň se vyznačuje především mírnou formou psychického násilí, při kterém se vyčleněné oběti necítí dobře. První stupeň „viru“ dle Michala Koláře již představuje prvotní zárodečnou podobu šikanování a odráží se v ní další záporný vývoj. Druhá úroveň na sebe již bere podobu subtilní fyzické agrese i jejího následného vyústění a přitvrzování, kdy ve skupině roste napětí a ostrakizování žáci a studenti slouží jako pomyslný hromosvod nebo výpustný ventil pro frustraci ostatních členů skupiny. Na obětech šikany si šikanující ventilují své nepříjemné problémy a vztek. Třetí úroveň představuje klíčový moment k vytvoření jádra, tedy chvíli, kdy se nepostaví žádná dostatečně pevná obranná zeď vůči utiskování, při tvrzením a rostoucím manipulacím a leckdy i proti počáteční fyzické agresi konkrétních osob. Často se takto formuje skupinka agresorů, tzv. „úderné jádro“. Tito šifitelé „viru“ utvářejí v hrubých obrysech různé podskupiny, které mezi sebou buď bojují o moc a postavení, anebo se slučují. Iniciátoři agresivního chování se systematicky spojují, spolupracují a vybírají si tu nejvhodnější oběť k šikanování. Jedná se pak především o hierarchicky níže postavené a „slabé“ jedince a již osvědčené oběti ostrakizace. Pro čtvrtý stupeň je charakteristické to, že většina třídy přijme normy agresorů. Pokud se ve třídním kolektivu nevyskytuje žádná dostatečně silná pozitivní podskupina, která by vytvářela příjemnou a vyváženou atmosféru, nastává situace, kdy jsou normy agresorů přijaty většinou částí třídy a stávají se nepsaným pravidlem pro ostatní. V té době začíná platit nepsané pravidlo „Buď jsi s námi, nebo jsi proti nám“. Na této úrovni „viru“ mívají vůdcové a silní agresori také významný a neblahý vliv i na původně mírné a obvykle ukázněné žáky a studenty, kteří se na jejich popud začnou negativně projevovat. Hovoříme zde o nerušeném pokračování šíření „viru“. Pátý stupeň je pak Kolářem označován jako totalita neboli „dokonalá šikana“. Na této finální úrovni, již nehovoříme o podskupinách, ale o celé třídě, která přijímá normy. Agresori se cítí ničím neomezení a mocní a sami sebe vidí jako nadlidi. V tuto chvíli nastává podle Koláře rozdělení třídy na dvě sorty, které lze pro přehlednost označit jako „otroky“ a jejich „otrokáře“. Jedni vlastní a mají práva na všechno, zatímco druhá skupina nemá žádná práva ani možnosti. Tato fáze vývoje je velmi nebezpečná a bez radikálního zásahu zvenčí se této úrovni šikany nelze jednoduše bránit.⁶

Říčan poukazuje na následující čtyři body. Za prvé je vysoce pravděpodobné, že se ve třídě vyskytne alespoň jedno nadprůměrně agresivní dítě, spíše se bude jednat o chlapce, jenž má sklon k šikanování druhých. Za druhé se zároveň ve škole objeví i dítě, opět zpravidla chlapec, jenž je z hlediska šikany rizikový a představuje možnou oběť. Za třetí ve třídě není pozitivní silný jedinec nebo skupinka dobře vychovaných dětí, které by představovaly pro nevyhraněný zbytek třídy morální a ochránářskou autoritu, jenž by je ukáznila a vedla ke správnému společenskému chování. Konečně za čtvrté v práci učitelů není přítomná efektivní pedagogicko-psychologicky kvalifikovaná etická výchova. Těmito body jsou splněny základní předpoklady proto, aby vypukla.⁷

⁶ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. s. 31-37. ISBN 80-7178-123-1.

⁷ ŘÍČAN, P. a JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 13-14. ISBN 978-80-247-2991-6.

Podle Říčana není až tak problematické změřit zamoření třídy šikanou a vyvodit z toho výsledky, což je velmi významná informace, protože to dovoluje navzájem konkrétní skupiny porovnávat. V okamžiku, kdy je v některé škole zjištěn velmi nízký výskyt šikany, si lze klást podstatnou otázku, z jakých důvodů tomu tak je.⁸

S následným obecným řešením šikany ve třídě přichází pán Kolář. Ten sestavil schéma první pomoci pro řešení počáteční i standardní šikany, které se skládá z devíti kroků. První krok představuje odhad závažnosti problému šikany a rozpoznání míry závažnosti, a zdali se nejedná o nějakou neobvyklou šikanu, jenž by vyžadovala další metody a delší a individuální řešení. V druhém kroku by mělo dojít k rozhovoru s informátory a oběťmi šikany. Zde je účelné mít na paměti, že je nutné zajistit anonymitu pro oběť i informátory před případnou zpětnou reakcí ze strany agresivního iniciátora. Třetím krokem je nalezení vhodných svědků, ale zde se doporučuje zvolit takové, již k oběti mají kladný vztah a společensky ji neodmítají. Posléze dochází k individuálním či případným konfrontačním rozhovorům se svědky šikany. U tohoto kroku je nezbytně důležité, aby rozhovory se svědky probíhaly tak, aby o nich nikdo další nevěděl, vše zůstávalo anonymní, a v neposlední řadě je důležité zmínit i výběr vhodné taktiky pro získání přesných, pravdivých a detailních informací. V následujícím kroku je nutné zajistit ochranu oběti, a to do doby nezbytně potřebné, než se situace uklidní a vyřeší. Šestým krokem je rozhovor s agresory a případně i konfrontace s nimi. Sedmým krokem je vydání rozhodnutí včetně případných opatření vydaných výchovnou komisí, která projednává agresorovo chování. Další dva kroky spočívají v rozhovoru s rodiči oběti a s prací celé třídy.⁹

1.2 Vymezení pojmu kyberšikana

U pojmu kyberšikany (kybernetické šikany, online šikany) je důležité podotknout a také vzít v potaz, že kyberšikana není podle Aleny Černé jen samostatný fenomén, jenž je nezávislý na tradiční šikaně, jak bylo mnohými autory do nedávna prezentováno, ale podle dostupných studií se jedná spíše o jakési „rozšíření“ tradiční šikany. Dále Černá ve své publikaci uvádí, že překrývání se online a offline šikany je až 85 %, jinými slovy kyberšikana je velmi často a silně spjata s tradiční šikanou. Černá ve své práci vychází z amerických výsledků autorek Raskauskas a Stoltz z roku 2007 a z o rok novějšími výsledky Juvonen a Gross. U obětí tradiční šikany platí a panuje mnohem větší nebezpečí kyberšikany a stejně tak s velkým počtem kybernetických agresorů se můžeme setkat jako s agresory v běžném a reálném životě. Definic pro kyberšikanu je celá řada. Z mého pohledu se dá za velmi zdařilou označit ta, která kyberšikanou rozumí kolektivní označení forem šikany pomocí elektronických médií, jako je například

⁸ ŘÍČAN, P. a JANOŠOVÁ, P. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 28. ISBN 978-80-247-2991-6.

⁹ KOLÁŘ, M. *Odborník na řešení školní šikany a kyberšikany první úrovně: studijní text pro frekventanty základního výcvikového kurzu*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2016. s. 24-25. ISBN 978-80- 86956-93-0.

internet – email, sociální sítě nebo mobilní telefony – SMS, fotografování a natáčení oběti, jež slouží k úmyslnému a agresivnímu poškození uživatele daného media. Podobně jako u tradiční šikany se rovněž u kyberšikany počítá s opakováním chování a neproměrem sil mezi obětí a agresorem.¹⁰

Barbora Malíková ve své práci při porovnávání šikany a kyberšikany správně poukazuje na fakt, že kyberšikana poskytuje možnost přeměny agresora a oběti. V tradiční šikaně hraje roli fyzicky zdatný a sociálně silný iniciátor (agresor), avšak v kyberšikaně stačí, aby iniciátor byl schopný pracovat s moderními technologiemi, a proto může být prakticky kdokoli iniciátorem tohoto negativního chování, bez rozdílu fyzické a sociální síly. Na druhou stranu musíme zmínit případy, kdy si agresor vybírá oběť v kyberprostoru náhodně.¹¹

Jinými slovy lze také stručně vymezit kyberšikanu podle editora Aleše Kavalíra i jako zneužití informačních technologií, především mobilních telefonů a internetu k takové činnosti, při které je někdo pošpiněn, resp. aby oběť byla vyvedena z rovnováhy. Mezi základní znaky kyberšikany se řadí anonymita, nezávislost na místě a čase, proměny agresora, obtížná kontrola a rychlé šíření.¹²

1.2.1 Základní charakteristiky kyberšikany

Kolář vnímá především dvě hlavní specifika kyberšikany. Za prvé uznává, že má charakteristicky identické vlastnosti i podobnosti s nepřímou tradiční šikanou, a to je opakovatelnost, psychické násilí i záměrnost útoku, ale zdůrazňuje, že tradiční nepřímá šikana se děje F2F – Face to Face neboli česky řečeno v tváři v tvář, v osobním přímém kontaktu nebo alespoň v prostoru třídy nebo v okolí školy. Za druhé kyberšikana se naopak děje online tzv. v kyberprostoru, často mimo školu, a to někdy i přímo v prostoru domova oběti. Kyberšikana využívá ve srovnání s tradiční šikanou daleko efektivnější zbraně s delším dosahem a většími možnostmi oběti ublížit. V tomto se internet a mobil pro Koláře jeví doslova jako zbraně hromadného ničení.¹³

Kavalír a někteří další autoři zmiňují kyberšikanu v zastoupení, o níž se jedná v případě, když si najde agresor na špinavou práci někoho jiného, ať už jako prostředníka, anebo svého zástupce. Dotyčný ani nemusí v těchto případech vědět, že je komplicem tohoto chování a je využíván k obtěžování ostatních lidí. Z tohoto důvodu je kyberšikana v zastoupení hodnocena jako ještě nebezpečnější. Jindy jsou nevědomými spoluviníky třeba i rodiče oběti, a to v případě, že agresor umí navodit

¹⁰ ČERNÁ, A. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 20. ISBN 978-80-210-6374-7.

¹¹ MALÍKOVÁ, B. *Kyberšikana. Zpravodaj pedagogicko-psychologické poradnictví*. 2008, č. 54, s. 28-36. ISSN 1214-7230.

¹² KAVALÍR, A. (ed.). *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009. s. 15-17. ISBN 978-80-86961-78-1.

¹³ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 86. ISBN 978-80-7367-871-5.

pocit, že oběť dělá něco špatně. Někteří rodiče tomu mohou uvěřit a své dítě neprávem potrestat.¹⁴

Podle výše uvedených autorů je kyberšikana v zastoupení v určitých situacích a případech začíná tím, že kybernetický agresor se za svoji oběť vydává a podaří se mu například nabourat do uživatelského účtu. Může dojít k situaci, kdy agresor komunikuje s ostatními v online konverzaci, nebo vydává statusy a sdílí nevhodný obsah, aby zesměšnil a sociálně vyřadil svoji oběť. Také agresor si může založit na sociální síti nový a falešný účet, jenž bude vzbuzovat dojem, že se jedná o pravý účet oběti. Pak se pod její identitou chová takových způsobem, který je výše uvedený. Za typický příklad se dá označit rozesílání falešných a sprostých zpráv.¹⁵

Jan Šmahaj zmiňuje, že ačkoliv se kyberšikana často odehrává i mimo školní prostředí, výzkumy prokazují její časté spojení se školou. Na rozdíl od klasické šikany je kyberšikana pro rodiče i pedagogy hůře rozpoznatelná, přičemž rodiče její důsledky mnohdy zlehčují z důvodu její menší viditelnosti. Oběť vystavená kyberšikaně si přitom nese řadu psychologizujících následků, které mají i sociální a právní dopady. Jako příklad mohou posloužit mnohé případy pořízení osudné audiovizuální nahrávky nebo fotografie ve škole a situace, kdy se kyberšikany dopouštějí sami spolužáci oběti. Z tohoto důvodu některé státy začaly uvažovat o opatřeních, která by mohla přispět ke změně situace. Uvažuje se například nad zákazem mít zapnutý telefon po vstupu do školy. Ve Spojených státech se dokonce jedná nad zavedením rušiček mobilního signálu. Je nutno přitom zmínit, že taková opatření by vyžadovala změny školního řádu.¹⁶

1.2.2 Dělení kyberšikany

Formy kyberšikany je dle Černé možné de facto rozdělit do dvou podoblastí. V první podoblasti se nacházejí konkrétní projevy i způsoby, jakými k agresivnímu chování k oběti dochází. Zde je možné zmínit mimo jiné i krádež a zneužívání hesla, flaming aj. Druhou podoblastí jsou místa internetu nebo v mobilního telefonu a tabletu, kde se kyberšikana děje, což má spojitost s prostředky, jež jsou použity k její realizaci (jinak se hovoří o médiích nebo kanálech šíření kyberšikany).¹⁷

Vanessa Rogers ve své práci zmínila klíčové prostředky kyberšikany. Jako nejvýznamnější lze uvést mobilní telefony, které při použití kamery mohou pořizovat záznamy v podobě fotografie nebo videoklipu. Dále si můžeme uvést textové

¹⁴ KAVALÍR, A. (ed.). *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009. s. 18. ISBN 978-80-86961-78-1.

¹⁵ KAVALÍR, A. (ed.). *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009. s. 19. ISBN 978-80-86961-78-1.

¹⁶ ŠMAHAJ, J. *Kyberšikana jako společenský problém*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2014. s. 57-58. ISBN 978-80-244-4227-3.

¹⁷ ČERNÁ, A. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 24. ISBN 978-80-210-6374-7.

zprávy SMS, e maily, chatovací místnosti, instant messaging (v ČR nejběžněji Skype nebo ICQ), sociální sítě a webové stránky na internetu.

Vanessa Rogers uvádí, že se jedná primárně jen o ty, jež mají výhrůžný nebo útočný charakter a obsah. Obdobně se také ale může jednat i o opakované a neustálé zahlcování obětí nepřeborným množstvím textových a grafických zpráv. Fotografie nebo videoklipy mohou sloužit k vyhrožování, ponižování a také k zastrašování oběti, která se na nich nachází. Za běžnou formu šikany lze označit happy slapping, tedy nahrávání audio a audiovizuálního záznamu a posléze i následného sdílení obsahu. Tímto obsahem může být například záznam fyzických útoků agresora na oběť. Mobilní telefony mohou sloužit nejen jako komunikační prostředek, ale musíme na něj pohlížet i tak, že v rukou agresora je to prostředek kyberšikany. Kybernetický agresor může využívat mobilní telefon k opakovaným útokům formou telefonních hovorů, prozvánění, přičemž po zvednutí telefonu následuje mlčení.¹⁸

E-mail lze založit velmi jednoduše a anonymně, což opět může vést k tomu, že agresor bude posílat nenávistné, útočné a obtěžující e-maily pod cizí identitou. Obdobně chatovací místnosti umožňují posílat útočné, či zastrašující výhrůžky prostřednictvím elektronických zpráv. Instant messaging (IM) je dnes podle mě poněkud na ústupu. Dále zde může docházet k situacím, kdy se oběť ocitá pod palbou nenávistných komentářů ze strany nějaké skupiny. I v případě sociálních sítí může útočník vystupovat pod smyšlenou identitou a nesporně můžeme sociální sítě označit za místa potenciálního výskytu kybernetické šikany, jelikož se jedná o moderní trend v komunikaci a sociální interakci, který především využívají mladí lidé a ty lze z principu označit za nejohroženější. Ke kyberšikaně mohou sloužit i internetové stránky, a to formou urážlivých blogů atp.¹⁹

1.3 Aktéři šikany a kyberšikany

Ve chvíli, kdy hovoříme o aktérech tradiční a kybernetické šikany, je nejprve nutné charakterizovat si agresory i jejich oběti.

Co se týče agresorů, odbornice a praktická psycholožka z australské psychologické společnosti (APS) Evelyn M. Fieldová sice připouští, že existují děti, jež se s psychopatickými sklony rodí, podle ní se ale většina agresorů svému násilnickému a agresivnímu chování postupem času učí. Důvodem mohou být problémy v rodině, které především reprezentují dysfunkční a neúplné rodiny, ale také se může jednat o krizové životní situace při dospívání jedince, které ovlivnily jeho vývoj

¹⁸ ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. s. 33. ISBN 978-80-7367-984-2.

¹⁹ ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. s. 33-34. ISBN 978-80-7367-984-2.

a chování. Jiní agresori mají rodiče s pasivním přístupem, kteří se šikanu snaží popřít, projevují jen minimální zájem o problémové chování dítěte a nechtějí je ukázat.²⁰

Kolář poukazuje na právní mantinely agresorů, kteří se vyznačují pružností, díky čemuž si vždy najdou přijatelnější vysvětlení pro svoje nemorální a společensky odsuzované chování a leckdy i zákon překračující. Na otázky, proč se tak chovají a proč to dělala, odpovídají až překvapivě stejným způsobem: „Měl jsem z toho srandu...“. Sobecko-soběstřednou orientaci vidí Kolář jako podstatnou charakteristiku a nezbytné podhoubí pro růst zdatného uchvatitele moci a strůjce šikanování.²¹

Fieldová uvádí ve své publikaci norského psychologa a odborníka z univerzity v Bergenu Dana Olweuse, který usoudil, že oběť údajně pochází primárně z až příliš ochranných rodin. Do této kategorie náleží i citlivé a opatrné děti, jež mají velmi těsný vztah k matce a citově vzdáleného a odtažitého otce, a děti z rodin, jež je chovají jako v bavlnce. Fieldová poukazuje na situaci, kdy jiné oběti mohou být vychovávány panovačnými, tradičními nebo nejistými rodiči a případně pro změnu rodiče, kteří sami zažili agresi, kterou si nesou po zbytek života a přenášejí svůj strach ní na děti.²²

Kromě hlavních aktérů šikany je na místě zmínit i ty, kteří podle Kateřiny Vágnerové zůstávají v roli přihlížejcích. Tuto skupinu lze označit jako „mlčící většinu“. Je nezbytné mít na paměti, že i tito především žáci bývají vnitřně zraněni, a proto by se k nim v momentu, kdy se ve třídě vyskytne šikana, mělo přistupovat obdobným způsobem jako k obětem.²³

Jak uvádí René Szotkowski s Kamilem Kopeckým, kromě uvedených diváků se někdy do kybernetické šikany zapojují i takzvaní kybernetičtí šířitelé. Jedná se o lidi odesílající přímo odkazy anebo sdílející informace o výskytu kybernetické šikany dalším lidem, kteří se ať už s vědomým či nevědomým způsobem zapojují. Vědomí i nevědomí šířitelé mohou znásobit počet kyberútoků a stávají se tak nezanedbatelnou součástí kyberšikany, která v důsledku poškozují oběť daleko víc než samotný prvotní primární iniciátor, z tohoto hlediska je můžeme označit jako sekundární útočníky.²⁴

Kolář uvádí, že bychom měli vnímat a rozlišovat mezi šikanou u chlapců a dívek. Frekvence šikany u dívek je, alespoň podle Kolářových výzkumů častosti, podobná jako u chlapců. Rozdíl spočívá především v tom, že chlapci častěji využívají svých fyzických vlastností a výhod v případě přímé agrese, na rozdíl od dívek, kdy se do popředí dostává psychická podoba šikany. Dalším zajímavým a důležitým zjištěním je fakt, z kterého vychází a je nutné si tuto skutečnost připustit a uvést, že dívky se stávají oběťmi šikany častěji než jejich opačné protějšky. Důvod je možné spatřovat především v tom, že děvčata bývají šikanována od chlapců i dívek. U šikany mezi dívkami se většinou projevu nepřímá a přímá verbální agrese neboli psychické násilí, na rozdíl

²⁰ FIELD, E. M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitel*. Praha: Ikar, 2009. s. 60-61. ISBN 978-80-249-1176-2.

²¹ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. s. 49-50. ISBN 80-7178-123-1.

²² FIELD, E. M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitel*. Praha: Ikar, 2009. s. 59. ISBN 978-80-249-1176-2.

²³ VÁGNEROVÁ, K. a BAJEROVÁ M. *Minimalizace šikany: Praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. s. 12-13. ISBN 978-80-7367-611-7.

²⁴ KOPECKÝ, K. a SZOTKOWSKI, R. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 17. ISBN 978-80-244-4555-7.

od chlapců, kteří využívají přímé fyzické agrese. To znamená, že velmi často se v případě dívek zraňuje „jen“ prostřednictvím slov a sociální izolace. Charakteristická je skrytá sociální agrese, která ničí kamarádké vztahy oběti a izoluje ji. Problémem tohoto druhu šikany je možnost toto chování poměrně lehce maskovat a jen obtížně se dokazuje motiv agresora. Někdy si ani samotná agresorka nemusí být vědoma svého chování. Kolář v tomhle ohledu doslova zmiňuje existenci dívek, jež jsou v tomhle ohledu doslova „umělkyněmi“, s falešným usměvavým výrazem ve tváři a v kamarádkém převleku.²⁵

Šmahaj ve své práci zdůrazňuje, že vymezení konkrétních charakteristik u obětí kyberšikany je poměrně složité a komplikované. Zajímavý je poznatek, že údajně oběti kyberšikany vykazují vyšší míru depresivních symptomů, než tomu bývá u tradiční šikany. Z dostupných studií je mládež, jež byla někdy kyberneticky šikanována prostřednictvím internetu nebo záznamových médií více závislá na internetu, sama sebe vidí a označuje se jakou neoblíbenou ve skupině, častěji reagují na rizika, jež jsou s internetem spjata. Malé děti a adolescenti v oblasti kybernetické šikany tvoří podstatnou většinu obětí. Zpravidla u dětí nastává problém, že se bojí i nechtějí svěřovat rodičům ani dospělému člověku. Adolescenti se nechtějí svěřovat svým rodičům hlavně proto, aby se o nich nedozvěděli nějaké informace, případně si myslí, že by rodiče nebyli schopni žádným způsobem účinně zasáhnout. Především bývá často zmiňována obava, že nebude zachována diskrétnost této situace.²⁶

Z výzkumu kyberšikany se neprojevuje, jak uvádí ve své práci Šmahaj, že by mezi agresory kybernetické šikany převládali muži nebo ženy. Někteří autoři se domnívají, že kvůli své nepřímé povaze a menšímu zastoupení dívek agresorek u tradiční šikany, bude naopak u kybernetické šikany zastoupení dívek stejné, případně vyšší než u chlapců. Tři čtvrtiny agresoru se sice často věnují kybernetické šikaně samostatně, ale zbylá menší část kyberneticky šikanuje v přítomnosti svých kamarádů. Sami sebe vidí jako znalce a profesionály v oboru informačních a komunikačních technologií, přičemž je u nich uvedena nižší kontrola z řad jejich rodičů na rozdíl od ostatních. Kybernetická šikana se častěji vyskytuje na středních školách než na základních stupních, kde převládá tradiční šikana. Jako nejčastější příčiny bývají označovány následující emoce: zlost, pomstychtivost, žárlivost i frustrace.²⁷

Dle Černé souvisí dopady kybernetické šikany s tím, že de facto existují dvě skupiny obětí. Pro tuto práci je samozřejmě mnohem významnější skupina, do níž by bylo možné zařadit oběti kybernetické šikany, které online útoky více ovlivnily a ve značné míře jimi trpí. U této skupiny se projevuje celá řada negativních dopadů ve fyzické i psychické oblasti a také případné změny v chování v souvislosti s kyberšikanou, kde tyto dopady mohou být bezprostřední a krátkodobé, nebo dlouhodobé a přetrvávající. Do druhé skupiny se řadí ti, kteří byli obtěžováni

²⁵ KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. s. 80-81. ISBN 978-80-7367-871-5.

²⁶ ŠMAHAJ, J. *Kyberšikana jako společenský problém*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2014. s. 52-53. ISBN 978-80-244-4227-3.

²⁷ ŠMAHAJ, J. *Kyberšikana jako společenský problém*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2014. s. 56-57. ISBN 978-80-244-4227-3.

online, ale příliš je to netrápí, takže se u neobjevují výraznější změny, ani záporné a dlouhodobé dopady.²⁸

Dále Černá uvádí, že smutek, bezradnost, nářek, sebeobviňování, obavy a strach patří mezi okamžité reakce na dopady kybernetického šikanování. S ohledem na povahu kyberšikany se bezmoc jeví jako velmi častá a klíčová reakce, k níž přispívá skutečnost, že utéct od kyberšikany je velmi problematické, protože nové technologie jsou v podstatě všudypřítomné, takže kybernetická šikana dnes může probíhat i offline. Elektronické útoky kyberšikany mohou probíhat odkudkoliv a odehrávat se kdykoli a kdekoli a problém nastává na místech, kde oběť nedisponuje schopnostmi zakročit a hanlivý význam smazat. Z dlouhodobého působení zmíněných bezprostředních dopadů se pak mohou vyvinout různé duševní poruchy (neurózy, fobie) nebo může dojít k vyčlenění z kolektivu.²⁹

1.4 Šikana a kyberšikana v legislativě

Pojem šikana a kyberšikana není v České republice v trestním zákoníku výslovně ošetřen. Při řešení případů šikany a kyberšikany je z praktického hlediska možné využít jiné zákony. Ve vážné situaci, kdy již šikana a kyberšikana získala takové rozměry, že jí lze kvalifikovat jako přešůpek nebo trestní čin, se lze obrátit na Policii ČR, která má povinnost na základě dostupných informací těžké formy kyberšikany prošetřit. Podstatnou roli přitom má posouzení trestní odpovědnosti u pachatelů podle zákona č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů, a to s přihlédnutím k rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž je vedeno trestní řízení. Podle trestního zákona je sice osoba trestně odpovědná až dovršením 18 let věku, nicméně i osobám mladším má soud pravomoc uložit podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů některá z následujících nápravných a výchovných opatření, a to pod dohledem probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického i jiného vhodného výchovného programu ve střediscích výchovné péče, případně ochrannou výchovu.³⁰

V oblasti školské legislativy se základní informace nacházejí v Metodickém pokynu MŠMT č. j. 24 246/2008-6. Na základě ustanovení tohoto dokumentu je každá škola povinná vypracovat Program proti šikanování (PPŠ), jenž představuje součást Minimálního preventivního programu (MMP). Metodický pokyn upravuje i pravidla prevence a řešení kyberšikany.³¹

²⁸ ČERNÁ, A. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 86. ISBN 978-80-210-6374-7.

²⁹ ČERNÁ, A. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 86-88. ISBN 978-80-210-6374-7.

³⁰ ŠMAHAJ, J. *Kyberšikana jako společenský problém*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2014. s. 69-71. ISBN 978-80-244-4227-3.

³¹ ROGERS, V. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. s. 12-13. ISBN 978-80-7367-984-2.

1.5 Prevence kyberšikany

Je nepochybné, že stoprocentní ochrana před kyberšikanou neexistuje. I přesto je vytvořeno hned několik pravidel a doporučení, která by měla přispět k tomu, aby se podařilo potencionálního agresora odradit od dalšího počínání a případného útoku. Prvním krokem by se přitom mělo stát ukončení komunikace, kdy by měla oběť v ideálním případě ukončit jakýkoliv kontakt. Existuje vysoká šance, že to útočnicka posléze přestane bavit a vzdá se, když jeho námaha nebude mít de facto žádnou zpětnou odezvu. Dalším možným způsobem obrany je blokování agresora, jenž by měl ztratit přístup k účtu nebo telefonnímu spojení oběti. Efektivně se jeví i identifikace útočnicka, přičemž daný postup by ale neměl být v rozporu se zmíněným prvním krokem. Tyto informace o agresorovi je možné zjistit za pomoci opatrného zkoumání, když se uživatelku příkladu má možnost podívat do útočnickova profilu na sociální síti, a případně v něm obsažené informace hledat dále na internetu. Na závěr bych připomněl velice opomíjený fakt, kdy oběť mi měla někomu oznámit útok na svou osobu.

Je zcela jasné, že v důsledku útoku se lidé často cítí, poníženi a zranitelní, někdy mají obavy z reakce okolí, či se cítí jako práskači v případě, že útočnicka znají. I přesto by se děti neměl bát svěřit svým rodinným příslušníkům, učitelé, výše uvedené Policie ČR a případně i svému dobrému kamarádovi, který by mohl podat nápomocnou ruku. Obecně se dá říci, že osobně nezainteresovaní lidé navíc mohou pomoci jednat oběti s odstupem a klidnou hlavou.³²

2 Sociální sítě

V souvislosti se sociálními médii se často používá pojem sociální sítě. Tyto pojmy jsou někdy mylně považovány za synonyma. Přestože sociální média jsou se sociálními sítěmi úzce spjata, jde o odlišné pojmy. Sociální média představují širší pojem a sociální sítě jsou v podstatě jen jednou z jejich forem. Sociální sítě lze dle mého názoru označit jako jeden z fenoménů dnešní doby, a to především pro mladé. Na sociální sítě je možné se dívat z různých pohledů. Každá sociální síť nabízí různé možnosti a různé zaměření podle její funkcionality. Sociální síť, tak jak ji dnes chápeme je online platforma, služba nebo webová stránka postavená na budování sociálních vztahů. Kyberprostor má však své specifika, jež mohou svým způsobem výrazně zvýšit riziko různých nebezpečných jevů, k nimž patří i kyberšikana. Sociální sítě mají svá stinné stránky a negativní dopady, to ale rozhodně neznamená, že by sociální sítě měly být vnímány pouze jako zdroj negativních věcí.

³² KOPECKÝ, K. a KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010. Příručka pro učitele a rodiče. s. 7. ISBN 978-80-254-7866-0.

2.1 Vymezení pojmu sociální sítě

S termínem sociálních sítí přišel už v padesátých letech 20. století britsko – australský sociální antropolog John Arundel Barnes, který si pod tímto pojmem představoval a chápal skupinu vzájemně propojených lidí, kteří sdílí, anebo je spojuje nějaký společný zájem, událost, nebo vztah. Většinu obsahu sociálních sítí tvoří a postupně formulují a vyvíjí samotní uživatelé, ze strany provozovatele sociálních sítí je vstup i zásah do jejich provozu minimální.³³

Internet nabízí a poskytuje svým uživatelům prostor k realizaci i k tomu, aby zde rozšiřovali počet svých sociálních kontaktů prostřednictvím sociálních sítí. Dotyčný má možnost si tu založit svůj vlastní soukromý, či firemní profil a může komunikovat s dalšími lidmi prostřednictvím slov nebo audiovizuálního obsahu, ať už prostřednictvím videa, zvukového projevu anebo pořízených fotografií. Sociální sítě v současnosti do značné míry substituovaly, tedy nahradily dřívější způsoby komunikace telefonem, SMS nebo email. Podobně nahrazují i aplikaci Skype, jenž pro změnu předtím vytěsnil ICQ.³⁴

Profily uživatelů na sociálních sítí mohou sloužit k osobnímu i firemnímu navazování kontaktů, ale zároveň je nutné zmínit, že sociální sítě mohou mít veřejný i poloveřejný profil. To, jak se budeme prezentovat a rozhodovat, jaké informace o sobě budeme veřejně publikovat, s kým budeme uzavírat přátelství, jaký budeme sdílet obsah, je zcela na nás. Sociální sítě jsou založeny na sociální interakci, na komunikaci s dalšími uživateli, je možné jejich prostřednictvím sledovat, co právě dělají a kde se nacházejí, co si aktuálně myslí a případně o co se zajímají. Převážná část dospívajících je alespoň na jedné sociální síti zaregistrována.³⁵

2.2 Atraktivita sociálních sítí pro dospívající

Otázka zní, proč jsou pro dospívající sociální sítě atraktivní. Všeobecně by se dalo říci, že „kdo není na sociální síti, jakoby ani neexistoval“. Je zcela přirozené, že adolescenti chtějí dát o sobě vědět svému okolí. Internet a sociální sítě jim tuto možnost nabízejí. Lenka Hulánová v této souvislosti připomíná teorii potřeb Abrahama Harolda Maslowa. Upozorňuje, že podle Maslowovy teorie je pro člověka zcela nezbytné uspokojení takových potřeb, jako je uznání ze strany sociálního okolí, úcta, respekt i seberealizace. Z těchto důvodů jsou pro něho sociální sítě lákavou a potřebnou záležitostí. Zároveň se má v jedinci odehrávat vnitřní souboj mezi ochranou identity

³³ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010. s. 125-127. ISBN 978-80-245-1742-1.

³⁴ ECKERTOVÁ, L. a DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na Internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. s. 27. ISBN 978-802-5138-045.

³⁵ ČERNÁ, A. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, 2013. s. 28. ISBN 978-80-210-6374-7.

a soukromí a potřebou být uznáván a sledován. Z těchto hledisek lze sledovat přístup jedinců k informacím i významné rozdíly v těchto přístupech.³⁶

Hulánová dále poukazuje na to, že každý uživatel sociální sítě vyhledává jiný obsah tzv. jiná data, někdo čte veškerý publikovaný textový a grafický i streamovaný obsah, jiný se zajímá jen o konkrétní informace. Mnoho uživatelů sociální sítě se chce stát slavnými, a proto se snaží využívat každé příležitosti k internetové sebe prezentaci. Jednou z výhod sociálních sítí je také rychlý přístup k informacím, v nevýhodě je ale ti, kteří nemají přístup k internetu anebo nemají takové možnosti získat informace od jiných zdrojů.³⁷

2.3 Druhy sociálních sítí

Na sociální sítě můžeme pohlížet ve vícero sférách. Existuje více variant dělení sociálních sítí, a to podle účelu jejich využití. Nejjednodušší a nejsrozumitelnější je dělení sociálních sítí podle Sahan Ullagaddii. Ta dělí sociální sítě do třech základních kategorií: 1. osobní sociální sítě, 2. sociální sítě na šíření – sdílení obsahu a 3. komunitní sociální sítě pro jedince se stejnými zájmy.

Osobní sociální sítě patří k nejstarším a nejrozšířenějším a slouží především k vytváření a navazování kontaktů a ke komunikaci i s přáteli. Hlavní roli osobních sítí hraje samotný uživatel a vše okolo něj. Jako příklady si můžeme uvést největší sociální sítě Facebook a Google+, Myspace, VKontakte.³⁸

U sociálních sítí sdílející obsah není klíčový uživatel a vše okolo něj, ale především šíření a tvorba obsahu. Pro tuto skupinu sociálních sítí je velice často typické, že uživatel nemusí znát sledované osoby, které „sleduje“ pro jejich obsah, jako typický příklad lze uvést: Twitter, Instagram, Pinterest a především Youtube.³⁹ Pro tyto sociální sítě je typické využití hashtagu pro usnadnění a filtrování konkrétního hledaného obsahu a sledování diskusních témat na základě tzv. hashtag slova. Hashtag si můžeme představit jako slovo nebo frázi, které předchází znak hash „#“, jako příklad si můžeme uvést #cvut #bakalarskaprace atp.⁴⁰

Pro komunitní sociální sítě je charakteristické, že obsah tvoří konkrétní zájmové skupiny, jako příklad můžeme uvést: LinkedIn, Soundcloud, Meetup, Flickr.⁴¹

³⁶ HULANOVÁ, L. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton, 2012. s. 87. ISBN 978-80-7387-545-9.

³⁷ HULANOVÁ, L. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton, 2012. s. 87-88. ISBN 978-80-7387-545-9.

³⁸ ULLAGADDI, S. *The 3 Types of Social Networks and What to Post on Them*. 2014. [online] [24. 3. 2018] Dostupné z: <http://blog.klout.com/t5/Klout-Blog/The-3-Types-of-Social-Networks-and-What-to-Post-on-Them/ba-p/587>

³⁹ ULLAGADDI, S. *The 3 Types of Social Networks and What to Post on Them*. 2014. [online] [24. 3. 2018] Dostupné z: <http://blog.klout.com/t5/Klout-Blog/The-3-Types-of-Social-Networks-and-What-to-Post-on-Them/ba-p/587>

⁴⁰ HISCOTT, R. *The Beginner's Guide to the Hashtag*. 2013. [online] [24. 3. 2018] Dostupné z: https://mashable.com/2013/10/08/what-is-hashtag/#vPxaF__J9dPqk

⁴¹ ULLAGADDI, S. *The 3 Types of Social Networks and What to Post on Them*. 2014. [online] [24. 3. 2018]

2.4 Přehled nejznámějších a nejrozšířenějších sociálních sítí

Nejznámější a nejrozšířenější sociální sítí je Facebook. Byl založen v únoru roku 2004 ve státě Massachusetts tamějším studentem Harvardské univerzity, Markem Zuckerbergem, který se tímto způsobem pokoušel zůstat v kontaktu se svými spolužáky. Vůbec prvními uživateli této sociální sítě se tudíž stali univerzitní studenti. Posléze v roce 2005 došlo k expandování sociální sítě Facebook do ostatních škol i mimo USA. Kromě studentů si síť Facebook oblíbili i zaměstnanci velkých firem technického odvětví, jako je Apple nebo Microsoft. V září roku 2006 byl Facebook zpřístupněn široké veřejnosti. Podmínkami k založení účtu na této sociální síti byly jen věk nad 13 let a vlastnictví e-mailové adresy. Facebook se postupně stával stále žádanějším a v průběhu roku 2008 se stal sociální sítí s nejvyšším počtem uživatelů, čímž nahradil do té doby nejvyužívanější sociální síť MySpace⁴²

Na Facebooku je možné vytvořit si vlastní profil. Pravidlem by mělo být, že každý uživatel bude vlastnit pouze jediný profil (v praxi se však často setkáme s opakem). Profilová fotografie by měla odpovídat skutečné a aktuální vizáži daného člověka. Přátelé, s nimiž je uživatel v kontaktu, by měli být pouze jeho reálnými známými. Bez registrace a vytvoření svého profilu není možné si prohlížet obsah Facebooku, vytvoření profilu tedy funguje jako vstup do sítě Facebook.⁴³

Na Facebooku existují rozličné skupiny, kde mohou uživatelé diskutovat o určitých tématech. Stejně tak jako samostatné profily i tyto skupiny mají vlastní zeď, kde uživatelé vidí události a aktivity dalších členů, tedy jimi zveřejněné příspěvky. Příspěvky je možné hodnotit a komentovat.⁴⁴

Hlavním principem sociální sítě je získávání přátel a následné vzájemné sdílení informací. Tyto příspěvky nesoucí informace jsou nastaveny velice často tak, aby byly dále přístupné přátelům přátel, což má za následek rychlejší a obsáhlejší přenos šířených informací. Tato možnost může mít v případech kyberšikany fatální důsledky.⁴⁵

Další lidmi oblíbenou sociální sítí je Instagram, který dovoluje svým uživatelům, aby zde sdíleli momentky ze svého každodenního života. Hlavním cílem Instagramu je propojení světa díky fotografiím. Fotografie pořízené mobilním telefonem mohou být díky rozličným speciálním filtrům upravovány. Uživatelé si zde mohou nastavit například, jaké profily chtějí sledovat, komu umožní přístup na svůj profil, anebo zda chtějí, aby jejich fotografie viděli všichni uživatelé sítě nebo jen někteří.⁴⁶

Dostupné z: <http://blog.klout.com/t5/Klout-Blog/The-3-Types-of-Social-Networks-and-What-to-Post-on-Them/ba-p/587>

⁴² PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010. s. 134-137. ISBN 978-80-245-1742-1.

⁴³ BEDNÁŘ, V. *Marketing na sociálních sítích: prosadte se na Facebooku a Twitteru*. Brno: Computer Press, 2011. s. 34. ISBN 978-80-251-3320-0.

⁴⁴ BEDNÁŘ, V. *Marketing na sociálních sítích: prosadte se na Facebooku a Twitteru*. Brno: Computer Press, 2011. s. 35. ISBN 978-80-251-3320-0.

⁴⁵ JANOUCHEK, V. *Internetový marketing: prosadte se na webu a sociálních sítích*. Brno: Computer Press, 2010. s. 241. ISBN 978-80-251-2795-7.

⁴⁶ MOREAU, E. *What Is Instagram, Anyway?. 2018*. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z: <https://www.lifewire.com/what-is-instagram-3486316>

Síť Instagram nabízí i možnost natáčení krátkých videí i sestřihu fotografie po vzoru konkurenční sítě Snapchat. Tato funkce, která se v dnešní době těší velmi velké oblíbenosti, nese název Instagram Stories nebo jen Instastory. Výhodou této funkce je to, že po zveřejnění obsahu dojde po 24 hodinách k automatickému smazání utvořeného příběhu.⁴⁷

K založení další oblíbené sociální sítě nazvané Twitter došlo roku 2006 a od té doby její počet uživatelů nepřetržitě roste. Tato síť umožňuje sdílení krátkých vlastních příspěvků známých jako tweety a současně i čtení příspěvků od ostatních uživatelů. Tweet – příspěvek může obsahovat obrázky a textové zprávy o maximálním počtu 140 znaků. Každý tweet je zobrazený na profilu konkrétního uživatele a stránkách jeho odběratelů.⁴⁸

LinkedIn je sociální síť, zaměřená na pracovní oblast, jejímž primárním cílem je komunikace mezi obchodními partnery a vzdálenými kolegy, ale také může sloužit k ulehčení hledání nových zaměstnanců. Uživatelé zde zadávají informace o aktuální pozici a kariérním a studijním postupu a vytváří tak svůj životopis. Uživatelé si tu také vzájemně mohou udělovat reference. Na rozdíl od většiny ostatních sociálních sítí tato síť neumožňuje sdílení soukromí, nýbrž jen výměnu názorů a novinek z daného odvětví v rozličných zájmových skupinách.⁴⁹

Stoupající oblibě se dnes těší i Youtube.com, avšak zde je důležité zmínit, že není zcela jednoznačně možné označit YouTube jako sociální síť. Obsahuje charakteristické znaky a prvky jako ostatní sítě i přesto, že je zde pouze audiovizuální obsah. I tak se však tato síť pyšní velké a každodenně rostoucí návštěvností, která je způsobená především možností uveřejňovat streamovaná videa a vlogy a také k hudební i filmový obsah. Tuto službu a její videa lze okomentovat, odpovídat na ostatní komentáře uživatelů a vkládat i video-komentáře, kdy může na konkrétní video uživatel odpovědět vlastním videem. Pro sociální sítě je právě tato reakce specifická. Vlastník uživatelského profilu (alias kanálu) může dále publikovat i textové statusy.⁵⁰

YouTube zažívá opakované soudní spory a konflikty týkající se videí zveřejňovaných uživateli. Často dochází k tomu, že uživatel zveřejní obsah bez předchozí kontroly. Určitá část uživatelů nahrává a veřejně sdílí obsah, čímž dochází k porušování autorských práv (zejména film, hudba) nebo ochranné známky.⁵¹ YouTube ale může často posloužit jako platforma pro šíření rizikových a někdy i šokujících obsahů, jsou např. známa videa, na kterých jsou zaznamenány sebevraždy uživatelů této sítě, týrání nebo sexuální napadání, někdy dokonce i vraždy. Na síti jsou také

⁴⁷ BETTERS, E. *What is Instagram Stories and how does it work?*. 2017. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z: <https://www.pocket-lint.com/apps/news/instagram/138416-what-is-instagram-stories-and-how-does-it-work>

⁴⁸ ČERNÝ, M. a ČERNÁ, M. *Úvod do problematiky sociálních sítí*. 2012. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/15075/UVOD-DO-PROBLEMATIKY-SOCIALNICH-SITI.html/>

⁴⁹ ČERNÝ, M. ČERNÁ, M. *Úvod do problematiky sociálních sítí*. 2012. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/15075/UVOD-DO-PROBLEMATIKY-SOCIALNICH-SITI.html/>

⁵⁰ LAUSCHMANN, J. *Znáte 5 + 1 největších sociálních sítí?* 2012. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z: <https://cdr.cz/clanek/nejvetsi-socialni-site-dneska>

⁵¹ LEVY, S. *Jak myslí Google: a jaké je tajemství jeho úspěchu*. Přeložil Jan AUSKÝ. Praha: Grada, 2012. s. 170-171. ISBN 978-80-247-4223-6.

zveřejňována videa teroristických skupin (v posledních letech např. tato síť sloužila k šíření propagandy tzv. Islámského státu) apod.

Český významný internetový publicista Daniel Bradbury Dočekal udává, že až 73 % evropských uživatelů internetu využívá některou ze sociálních sítí. Evropa podle Dočekala je králem ve využívání sociálních sítí co do počtu uživatelů. Největší počet uživatelů patří sociální síti Facebook, a to až 62 %, na druhém místě se nachází sociální síť Twitter 16 %. Značná část ruský mluvících uživatelů, a to nejen z Ruska, ale také z bývalých sovětských republik, využívá sociální síť Vkontakte, u které se udává až 12 % míry rozšíření v Evropě. Za zmínku stojí uvést i sociální síť MySpace s 9 %.⁵²

Přestože jsou v České republice oblíbené stejné sociální síť jako v Americe a v Evropě, stále je zde část uživatelů, kteří využívají tuzemské síť.⁵³ Nejznámější a nejstarší sociální síť u nás, s níž se můžeme na internetu setkat, je síť Spolužáci.cz provozovaná českým internetovým vyhledávačem Seznam.cz. Tyto internetové stránky jsou určeny k vytváření a správě tříd a k vyhledávání minulých i současných spolužáků. Dnes je u této síti z důvodu růstu popularity výše uvedených sítí zaznamenán pokles zájmu jejích uživatelů, jelikož síť nedokázala závčas na konkurenci zareagovat. Většinu aktuálních uživatelů této síti tvoří především starší generace příznivců.⁵⁴

V závěrečném průběhu psaní této bakalářské práce, jsem byl informován z vícero zdrojů o konci výše uvedené sociální síti. I přesto, že tato sociální síť nebude mít delšího pokračování a významu i přesto jí zde uvádím, jelikož v současné době je stále platná.

V průběhu psaní této bakalářské práce jsem byl informován z vícero zdrojů o konci výše uvedené sociální síti. Spolužáci fungují od roku 1999 a ještě v roce 2009 patřili k populárním sítím u nás. V souvislosti s poklesem zájmu o tuto síť a s nárůstem požadavků na ochranu osobních údajů (GDPR) se společnost Seznam.cz rozhodla provoz této síti od prvního září 2018 ukončit.⁵⁵ I přesto, že tato sociální síť nebude mít dalšího pokračování a významu, ji zde uvádím, jelikož v současné době je stále platná.

Lide.cz jsou další sociální síti provozovanou na serveru stejné společnosti jako Spolužáci.cz, se kterou jsou vzájemně spjaté. Uživatel si může založit profil a komunikovat na místním diskuzním fóru nebo v chatovacích místnostech a zároveň tato síť slouží i jako seznamka. A v neposlední řadě může sloužit pro ukládání a sdílení fotografického obsahu, ale nabízí i vzdělávací internetové online kurzy.⁵⁶

Jinou sociální síti je Libimseti.cz, jež se postupem času stala spíše stránkou, sloužící nezadaným k navázání nových známostí, stejně jako z výše uvedená síť Lide.cz. Uživatelé tu mohou sdílet fotografie a nechat ostatní uživatele hodnotit, zdali se jim líbí

⁵² DOČEKAL, D. *Sociální síť si podmanily svět: Fakta a čísla hlavně o Evropě*. 2011. [online] [31. 3. 2018] Dostupné z <https://justit.cz/2011/12/10/socialni-site-si-podmanily-svet-fakta-a-cisla-hlavne-o-evrope/>

⁵³ DOČEKAL, D. *Sociální síť si podmanily svět: Fakta a čísla hlavně o Evropě*. 2011. [online] [31. 3. 2018] Dostupné z <https://justit.cz/2011/12/10/socialni-site-si-podmanily-svet-fakta-a-cisla-hlavne-o-evrope/>

⁵⁴ ECKERTOVÁ, L. a DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na Internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. s. 29. ISBN 978-802-5138-045.

⁵⁵ KASÍK, P. KASÍK, P. *Končí Spolužáci.cz. V době sociálních sítí a GDPR služba nemohla přežít*. 2018. [online] [14. 4. 2018] Dostupné z: http://technet.idnes.cz/sluzba-spoluzaci-cz-konci-2018-dga-/sw_internet.aspx?c=A180404_125301_sw_internet_pka

⁵⁶ BURIAN, P. *Internet inteligentních aktivit*. Praha: Grada, 2014. s. 85. ISBN 978-80-247-5137-5.

nebo ne, a případně diskutovat atp. Vzdáleně je tato česká síť podobná americké síti MySpace.⁵⁷

2.5 Kyberšikana v prostředí sociálních sítí

Kyberšikana se na sociálních sítích primárně odehrává skrze projevy psychické šikany, které na sebe berou podobu dehonestování, provokování nebo vyhrožování. Mezi nejčastější druhy kyberšikany, které jsou šířením na sociálních sítích velmi účinné, dle Kamila Kopeckého a René Szotkowského patří zveřejňování ponižujících videozáznamů, fotografií nebo tajemství s cílem poškození oběti, vyloučení z virtuální komunity, obtěžování, ponižování a pomlouvání, krádež identity, ztrapňování pomocí falešných profilů, provokování a napadání uživatelů v komunikačních kanálech.⁵⁸

Na sociálních sítích na děti dále číhá nebezpečí takzvaného kybergroomingu, kdy se sexuální predátoři v nich snaží vyvolat falešnou důvěru a přimět je tak k reálné schůzce za účelem jejich pohlavního zneužití. Nejčastějšími pachateli jsou dospělé osoby, které v dětech vyvolávají pocit, že jsou milovány a má je někdo rád. Tito takzvaní groomeři mají trpělivost se svými oběťmi komunikovat výhradně prostřednictvím internetu i několik měsíců. Pokud se pachateli oběť nepodaří ke schůzce přemluvit ani po takové době, začne používat různé metody nátlaku. Tyto metody nátlaku jsou často umožněny právě neopatrným zacházením se sociálními sítěmi a zahrnují mimo jiné výhrůžky zveřejněním choulostivých snímků či záznamů.⁵⁹

V souvislosti se sociálními sítěmi nelze ani opomenout stále populárnější fenomén sextingu, který lze dle Kopeckého a Szotkowského definovat jako elektronické zasílání lechtivých zpráv, vlastních fotografií či videí se sexuálním obsahem. V českém prostředí se sexting rozšiřuje zejména prostřednictvím sociálních sítí, jako je Facebook či Libimseti.cz. Jak lze předpokládat, svou podstatou sexting představuje významné riziko zneužití citlivých materiálů možným pachatelem, kterým se může stát například bývalý partner nebo známý či známá. Pachatelé, kteří od své oběti obdrželi choulostivé zprávy či fotografie, na základě toho mohou oběť začít vydírat, šikanovat anebo s ní manipulovat. Pokud pachatel fotky nebo videa oběti na internetu zveřejní, je jejich zpětné odstranění díky kolování téměř nemožné. Pokud taková situace nastane, kromě psychologických následků oběť utrpí také na cti.⁶⁰

Mezi nebezpečné projevy interakce uživatelů na internetu patří i stalking, který se vyznačuje opakovanými a dlouhodobými pokusy o kontaktování oběti, demonstrováním

⁵⁷ BREJLOVÁ, I. *Vzestup a pád Libimseti.cz podle Oldy Neubergera*. 2012. [online] [31. 3. 2018] Dostupné z <https://tyinternety.cz/socialni-site/vzestup-a-pad-libimseti-cz-podle-oldy-neubergera/>

⁵⁸ KOPECKÝ, K. a SZOTKOWSKI, R. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele Základních a středních škol*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 18. ISBN 978-80-244-4555-7.

⁵⁹ KAVALÍR, A. (ed.). *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009. s. 21. ISBN 978-80-86961-78-1.

⁶⁰ KOPECKÝ, K. a SZOTKOWSKI, R. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 52-53. ISBN 978-80-244-4555-7.

moci a síly stalkera, uskutečňováním výhrůžek nebo vydáváním se za oběť ze strany stalkera a snahou poškodit pověst oběti. Oběť se se stalkerem může buď osobně znát a vědět o jeho úmyslech a činech, nebo se s ním znát a přitom nevědět, že ji daný člověk pronásleduje. Konečně je také možné, že stalkera osobně vůbec nezná. Rozpoznat na internetu stalkera často není pro danou osobu jednoduché a v mnoha případech se jí to ani nepovede. Stalkeři se často asimilují do společnosti a berou na sebe podobu běžného člověka, který na sobě svou tajnou činnost nikterak nedá znát. Statisticky bývají stalkery častěji muži a představují až 87 % pachatelů. Přestože však ženy činí menší podíl počtu stalkerů, jejich útoky jsou závažnější především díky jejich cílevědomosti a systematičnosti.⁶¹

Internet a sociální sítě jsou i místem uskutečňování vysokého počtu podvodů a jiné trestné činnosti. Mladí uživatelé by měli dbát především na ochranu vlastních osobních a citlivých údajů a být si vědomi rizika jejich možného zneužití.⁶²

2.6 Nebezpečí sociálních sítí pro děti dospívající

Komunikace na sociální sítí má svá určitá negativa a ne vždy přináší jen pozitiva, což platí i při tradiční – běžné komunikaci. Příliš mnoho lidí si však neuvědomuje, odmítá, či podceňuje potencionální rizika a negativa sociálních sítí, obzvláště pokud neznají jejich hrozby. Sociální sítě ve větší míře ohrožují především děti a dospívající mládež, která vidí sociální síť jako určitý druh společenské zábavy. Také je pro ně atraktivní, že sociální sítě přinášejí jistý komfort při získávání informací a usnadňují komunikaci.

V rámci sociálních sítí můžeme hovořit o nepoměru pozitivních i negativních stránek. Obsah sociálních sítí je často nevhodný pro nižší věkovou skupinu, resp. pro děti, které by neměly používat sociální sítě, avšak dnešní moderní doba je k tomu nutí. Většina sociálních sítí má stanovenou spodní věkovou hranici od 13 let věku k jejich používání, avšak děti si uměle navyšují svůj pravý věk narození. Mohou se takto dostat k nevhodnému obsahu i k netolerantním názorům anebo jim může hrozit i riziko ukradení identity a ztráty soukromí.

Pobyt na sociálních sítích je rizikový také pro životní styl dětí a mládeže. Namísto aby šli ven s přáteli, sedí za počítačem nebo u tabletu komunikují společně přes internet. Vzniká nová, rychlá závislost, která se dá přirovnat k závislosti na alkoholu a tabákových výrobcích. Se závislostí na internetu, souvisí také hráčství. Jako další příklady si můžeme uvést porušování duševního vlastnictví, podvody, dezinformace a v neposlední řadě se uživatel může stát účastníkem kyberšikany.

⁶¹ KOPECKÝ, K. a KREJČÍ, V. *Rizika virtuální komunikace*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010. Příručka pro učitele a rodiče. s. 24-28 ISBN 978-80-254-7866-0.

⁶² MÁČA, R. *Děti a rizika sociálních sítí*. [online] [1. 4. 2018] Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-a-rizika-socialnich-siti-112.html>

Vzhledem k tomu, že rizik na sociálních sítích existuje velké množství, je důležité, aby rodiče dohlíželi na své děti. Ty se často mohou přátelit s lidmi, které osobně neznají, přesto s nimi bez váhání prostřednictvím internetu navazují na sociálních sítích kontakty. Nechtějí si připadat sociálně vyloučené ze svého kolektivu, a proto si zakládají profily. Protože jsou již dnes naprosto běžné mobilní telefony a tablety s fotoaparátem, není výjimkou, že děti a mladiství sdílejí na sociálních sítích i fotografie se sexuálním podtextem a nahotou, případně další nevhodné obsahy podporující krutost a násilí.⁶³

Leckdy si děti myslí, že jejich konverzace a obsah je privátní, a předpokládají, že na sociálních sítích mají soukromí a jejich data jsou v bezpečí. Uvádět a zadávat svoje informace je jednoduché, spravovat je z hlediska bezpečnosti je však těžší. Je nutné dávat pozor, kam své osobní údaje předáváme a zadáváme, neboť určitá část lidí tyto informace dokáže zneužít. K rizikům sociálních sítích patří zadávání falešných údajů. Jde sice o jednu z forem ochrany údajů, která umožňuje udržovat si anonymitu, přináší ale také určité nevýhody, například pro příbuzné a známé, které mohou tyto falešné informace zmást.⁶⁴

Další nebezpečí ve vztahu k soukromí, které je třeba zmínit, je označování míst, kde se člověk v dané chvíli nachází. Zásadou mobilních telefonů a tabletů je možné sdílet a sdělit v určitý moment informaci o své aktuální poloze. Rizikový prvek představuje také webkamera, a to opět především pro děti, jež se mohou nechat přemluvit k odhalování a erotickým hrátkám s osobou na druhé straně monitoru a kamery.⁶⁵

Další závažný postřeh k uvedení je, že největší hrozbou soukromí nejsou jen informace, jež o sobě na sociálních sítích zveřejnil samotný uživatel, ale ty, které uveřejní jeho okolí. Hovoříme zde o problému označování osob na fotografiích. Na první pohled se může zdát, že tato funkce je v podstatě nevinná, ale člověk de facto nemá žádnou kontrolu nad tím, kdo a kde ho označí a za jaké situace, jinými slovy, co se s jeho osobou na síti děje. Není žádnou výjimkou, že osoba může být zachycena a označena v nepříjemné situaci a je tak druhou stranou, ať už vědomě a cíleně, či nevědomě ponižována a obtěžována. Například za nepříjemnou situaci můžeme označit moment, kdy je doma, a přitom nechce, aby jeho přátele viděli, kde a jakým způsobem bydlí.⁶⁶

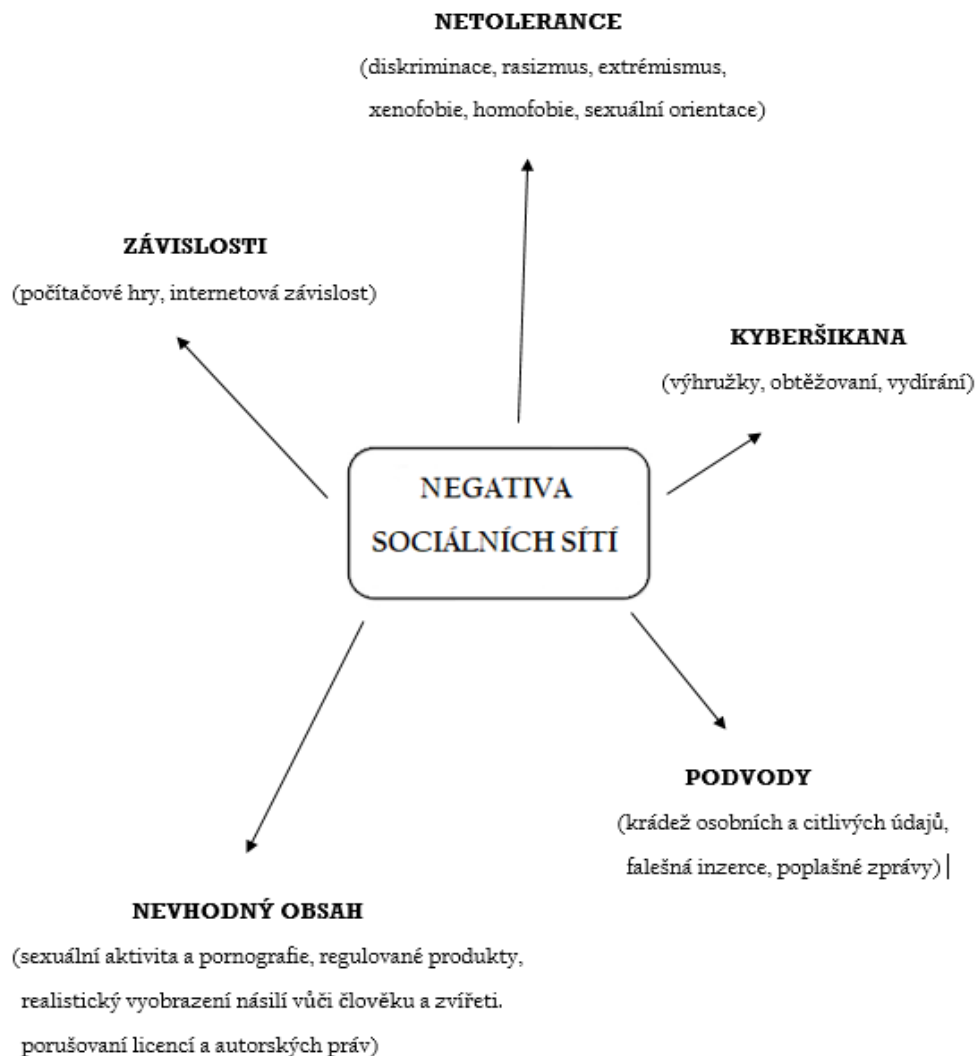
Na základě výše uvedených informací jsem se rozhodl graficky vyjádřit a znázornit přehled možných rizik a negativ sociálních sítí.

⁶³ ECKERTO VÁ, L. a DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na Internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. s. 29. ISBN 978-802-5138-045.

⁶⁴ ANON. *The Advantages and Disadvantages of Social Networking. 2011*. [online] [1. 4. 2018] Dostupné z: <http://www.everyday-wisdom.com/social-networking.html>

⁶⁵ ECKERTO VÁ, L. a DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na Internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. s. 58. ISBN 978-802-5138-045.

⁶⁶ ČERNÝ, M. ČERNÁ, M. *Úvod do sociální sítí: soukromí*. 2012. [online] [1. 4. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/15079/UVOD-DO-SOCIALNI-SITI-SOUKROMI.html/>



Obrázek č.1: Přehled negativ sociálních sítí.

Vlastní vypracování autorem.

Za další riziko s neblahým dopadem na psychický nebo mravní vývoj dítěte a mladistvých je možné označit servery na sdílení audiovizuálního obsahu, jako je například YouTube. Zde může mladý uživatel narazit mimo jiné i na legální, avšak závadný obsah, anebo na legální obsah, jehož zpřístupnění dětem je nelegální. Jako příklad můžeme uvést násilný obsah, který se především vyskytuje ve formě audiovizuálních záznamů. Zejména u chlapců v dospívajícím věku jsou tyto záznamy velice oblíbené, a dochází tak k jejich rozšiřování prostřednictvím komunikačních zařízení. Některá tato videa pak mezi mládeží kolují a slouží jako zdroj zábavy, byť se jedná třeba i o zmíněné násilí. Tento záznam poté bývá sdílen na Facebooku a ostatních sociálních sítích.⁶⁷

2.7 Zásady bezpečného užívání internetu

Obecně můžeme konstatovat, že mezi uživateli internetu vládne značná důvěra v sociální sítě. Jen malé množství uživatelů má na paměti, že obsah, jenž je za pomoci sociálních sítí sdílen, lze poměrně jednoduše zneužít proti jejich osobě. S ochranou soukromí na sociálních sítích souvisí různé prvky, jež je dobré znát a řídit se jimi. K nejpodstatnějším patří znalost obecných podmínek konkrétní využívané sociální sítě, jelikož se sociální sítě a nabízené služby vyvíjí, dochází totiž k jejich poměrně častým změnám, které leckdy uživatel nesleduje a ani nevnímá. Za typický příklad je možné označit a uvést nejrozšířenější a největší sociální síť Facebook, jež usiluje o co největší otevřenost profilů svých uživatelů, aby byly čitelné pro strojové vyhledávače. Jiný významný rizikový faktor představuje i privátní tzv. soukromé nastavení uživatelského účtu, přičemž je důležité, aby nebylo užíváno stejné heslo, jako k jiným účtům uživatele, z důvodu jeho případného zneužití.⁶⁸

Jak tedy postupovat, aby mohl být profil uživatele vysoce hodnocen jako co nejlépe chráněný a bezpečný? Rodičům je doporučeno, aby uskutečnili níže uvedené kroky.

1. Nastavit dětem profil tím způsobem, aby byl soukromý, nikoli veřejný, vysvětlit dětem důvody pro toto nastavení a případně mít nad účtem dohled.
2. Poučit děti, aby nemluvili s cizími lidmi, nic si od cizích lidí nebrali a nikam s nimi nechodili, pokud se nejedná o osoby, které znají, a to i kdyby tvrdili, že znají jeho rodiče. Tyto obecné doporučení slyšel jistě každý z nás v životě od svých rodičů i pedagogů, když jsme byli ještě malí. Obdobné poučení platí i pro sociální sítě, kde by děti neměly navazovat komunikaci a případně blokovat osoby, jež je oslovují a jsou pro ně neznámé a nežádoucí.

⁶⁷ MÁŠKOVÁ, A. a kol. *Nezákonný a nevhodný obsah na internetu*. 2012. [online] [06. 4. 2018] Dostupné z: www.ncbi.cz/category/6-metodiky-ucebni-materialy?download=39

⁶⁸ ČERNÝ, M. ČERNÁ, M. *Úvod do sociální sítě: soukromí*. 2012. [online] [1. 4. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/15079/UVOD-DO-SOCIALNI-SITI-SOUKROMI.html/>

3. Nastavení je nutné zkontrolovat a otestovat. Většina sociálních sítí umožňuje funkci následného prohlédnutí si vlastního účtu takovým způsobem, jakým to může učinit cizí osoba.
4. Doporučuje se aktivovat možnost kontroly označení, neboť nebezpečí totiž neskrývají jen sdílené textové informace, ale také fotografie, na nichž je daný člověk označený některou z jiných osob. Sociální sítě dovolují kontrolu označování před uveřejněním v podobě schválení či zamítnutí, případně je dokonce možný úplný zákaz samotné funkce označování na fotografiích.
5. Na sociálních sítí by neměly být nikdy sdělovány osobní a citlivé informace.⁶⁹

Děti je tedy nezbytně nutné poučit a vést je k tomu, aby následně důkladně zvažovali, jaké informace je na sociálních sítí vhodné zveřejnit pro okolí a jaké nikoliv. Měly by být poté schopny rozlišit, co může být někdy použito proti nim, případně se na to zeptat svých rodičů. V žádném případě by si děti neměly myslet, že sociální sítě jsou nenapadnutelné a pro ně zcela bezpečné a důvěrné a že nelze jejich obsah a konverzace zneužít. Další důležité pravidlo a doporučení je nesdělovat na internetu informace o svých majetkových poměrech ani o své situaci anebo místě, kde se zrovna nacházíme, neboť to právě může být zneužito a pobídnout případného pachatele k činu, ve kterém bude mít úmysl se zmocnit cizí věci. Jako příklad lze uvést situaci, kdy a kam se právě chystáme na dovolenou.⁷⁰

⁶⁹ ANON. *Digitální svět vašich dětí: online tipy pro rodiče*. [online] [3. 4. 2018] Dostupné z: https://www.betterinternetforkids.eu/documents/167024/199029/1+-+Social+Networking_FINAL+-+CZ.pdf

⁷⁰ ČERNÝ, M. ČERNÁ, M. *Úvod do sociálních sítí: soukromí*. 2012. [online] [1. 4. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/15079/UVOD-DO-SOCIALNI-SITI-SOUKROMI.html/>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 Výzkumné šetření

V dosavadních kapitolách mé bakalářské práce jsem se zabíral teoretickými poznatky a snažil jsem se přiblížit vymezení pojmů a problematiky šikany, kyberšikany a fenoménu sociálních sítí. V empirické části bakalářské práce jsem na základě teoretických poznatků a zjištění zrealizoval výzkumné šetření, jehož cílem bylo zjistit, jaké mají povědomí o rizicích na sociálních sítí dnešní mladí studenti na mnou vybrané střední škole.

Výzkum je sestaven z několika částí, již předcházelo nastudování potřebné problematiky. Při realizaci empirické části jsem metodologicky vycházel z odborné literatury podle Miroslava Chrásky z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. V následujících podkapitolách se zobrazují všechny podrobnosti výzkumného šetření, jeho cíle i metodika. Dále je uvedený postup při realizaci a sběru dat a také bližší charakteristika a popis sledované školy i charakteristika výzkumného vzorku studentů. Na konci empirické části bakalářské práce se nachází podkapitola obsahující shrnutí výsledků z výzkumného šetření.

3.1 Cíle výzkumného šetření

Ve svém výzkumném šetření jsem se zaměřil na problematiku internetových sociálních sítí a jejich rizik u studentů střední školy. Výchozí stanovení výzkumného cíle je uvedeno v zadání bakalářské práce a zní následovně:

- Zjistit, jaké je povědomí o rizicích sociálních sítí u studentů na vybrané střední škole

Následně jsem si stanovil i vedlejší sekundární cíle, které se především týkají kyberšikany, neboť kyberšikana je mým tématem práce a je to jedno z rizik, se kterými se uživatel může setkat na sociálních sítích.

Sekundární výzkumné cíle jsou následující:

- Zjistit, zda se studenti setkali s kyberšikanou.
- Zjistit, jak by se kyberšikaně bránili.
- Zjistit, co studenti považují za kyberšikanu a zároveň, co je pro ně hlavním nebezpečím kyberšikany.
- Zjistit, jak byla kyberšikana realizovaná.
- Zjistit, zda se studenti na vybrané střední škole setkali a do jaké míry s posmíváním a ponižováním prostřednictvím SMS zpráv nebo e-mailu.

3.2 Charakteristika a popis sledované školy

Výzkum byl realizován na Střední odborné škole informatiky a spojů a Středním odborném učilišti. Škola působí od roku 1997, kdy došlo ke spojení tehdejších dvou velkých místních škol. 1. Integrované střední školy technické a 2. Středního odborného učiliště poštovního a telekomunikačního. Původní název školy je datován již v roce 1947 a místní veřejnost ji znala pod starším názvem Střední odborné učiliště Tesla. Střední odborné učiliště poštovní a telekomunikační existovalo od roku 1974 v tehdy moderním komplexu „spojů“, odtud také pochází dnešní název SOU spojů. Tato škola je jednou z největších středních škol co do počtu studentů v kolínském okrese. Na této škole je možné studovat a absolvovat vzdělání v oblasti poštovních i ekonomických oborů, ale také obory elektrikář, elektromechanika a informatika. Studijní programy jsou realizovány jako čtyřleté a jsou zakončeny maturitní zkouškou. Jsou zde i studijní programy tříleté a jednoleté. Škola se nachází na adrese Jaselská 826 v Kolíně a je nedaleko od vlakového i autobusového nádraží cca ve vzdálenosti 400 m. Školu každoročně navštěvuje cca 350 až 400 studentů.

3.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Z několika realizačních důvodů jsem si pro výzkum záměrně vybral studenty SOŠ informatiky a spojů a SOU v Kolíně. Jedním z důvodů je, že tato škola nabízí studentům možnost studovat různorodé studijní programy a s tím je spjatý fakt, že vzhledem k uvedené informaci se na této škole vyskytuje početné zastoupení dívek i chlapců na rozdíl od ostatních místních škol, kde převažuje vždy jedno z pohlaví. Při samostudiu a rešerši vybrané literatury a pramenů jsem se dozvěděl, že námi zvolení studenti jsou jednou z několika ohrožených skupin uživatelů, které ovlivňuje internet a sociální sítě. Stávají se tak rizikovou skupinou pro kyberšikanu. Jsou to především studenti školy, a to převážně v dorostovém období. Zvolil jsem náhodný výběr tříd, ve kterých byli zastoupeni jak chlapci, tak dívky.

3.4 Metodika a technika výzkumného šetření

Za nejvhodnější formu získání údajů a informací jsem považoval dotazník (viz příloha č.1). Pro dosažení cíle jsem zvolil kvantitativní metodu pomocí dotazníkového šetření vlastní tvorby. K analýze výsledků jsem použil deskriptivní (popisnou) statistiku, která nám umožňuje prezentovat elementární popis hromadných získaných dat do tabulek, včetně grafického vyjádření s následným slovním popisem.

Chráska uvádí, že úkolem popisné (deskriptivní) statistiky, je shromáždění informací a údajů tak, aby nám umožnila prezentovat co možná nejpřehlednější, nejpřesnější informace a údaje o měřených hromadných jevech. Deskriptivní statistika se tedy zabývá popisem a účelnou sumarizací statistických dat včetně jejich uspořádání.⁷¹

Chráska zmiňuje, že lze realizovat vyhodnocení a třídění dat pomocí tzv. čárkovací metody.⁷² Tato metoda byla v mé práci pro vyhodnocení odpovědí uskutečněna. Následně byla data zanesena do programu Excel od společnosti Microsoft a také zpracována.

Dotazníkové šetření je podle Chrásky vhodným způsobem kvantitativního sběru informací umožňující i v relativně krátkém čase získat větší množství odpovědí a údajů od velkého počtu oslovených respondentů. Dále Chráska ve své publikaci popisuje a charakterizuje samotný dotazník jako soubor ucelených otázek, které byly pečlivě připravovány a zformulovány, a mají také i své konkrétní a promyšlené místo (pořadí) v dotazníku. Dotazovaná osoba, tzv. respondent, na otázky v dotazníku odpovídá písemně.⁷³

Z informací, které dále Chráska uvádí pro provedení dotazníkového šetření, lze vyvodit, že odpovědi budou upřímné vzhledem ke zvolené technice sběru dat, které je realizováno prostřednictvím anonymního dotazníku. Jinými slovy hovořím zde o možnosti, kde oslovení respondenti mohou otevřeně a bez jakýchkoliv obav prezentovat své názory, zkušenosti i postoje, aniž by byli, jakkoliv prozrazeni.⁷⁴

Mnou realizovaný dotazník obsahuje 14 otázek, které mají charakter uzavřených, otevřených a polouzavřených odpovědí. První dvě otázky mají pouze informativní charakter a zbylé otázky mají již výzkumný charakter pro zodpovězení hlavního cíle a ostatních vedlejších cílů. Většina výzkumných otázek má pouze jednu možnost odpovědi a to dichotomické (ano-ne) anebo tzv. polytomické výběrové a výčtové. Otázky č.1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 12, 13, o jedné odpovědi a zbylé otázky č.5, 10, 11, 14 mají více možných odpovědí. Otázka č. 14 se skládala z hlavní otázky a podotázky. Úplné znění dotazníku je uvedeno v Příloze č. 1. Distribuovaný dotazník na straně 65.

⁷¹ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. s. 16. ISBN 978-80-247-5326-3.

⁷² CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. s. 34. ISBN 978-80-247-5326-3.

⁷³ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. s. 158. ISBN 978-80-247-5326-3.

⁷⁴ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. s. 169. ISBN 978-80-247-5326-3.

3.5 Realizace sběru dat

Výzkumné šetření proběhlo v polovině měsíce dubna 2018. Před tímto obdobím jsem kontaktoval a oslovil zástupce vedení výše zmíněného školského zařízení s otázkou, zda by bylo možné realizovat zde kvantitativní výzkumné šetření pro účel mé bakalářské práce s informací, že dotazník bude realizován anonymně v tištěné podobě. Vedení školy mi kladně sdělilo, že v případě zachování anonymity dotazníku z jejich pohledu provedení výzkumného šetření nic nebrání. Zástupce školy si ode mě převzal dotazníky k distribuci a následně jsem ho obeznámil se způsobem vyplnění dotazníku. Po dokončení sběru dat a vyplnění všech dotazníků jsem byl kontaktován a ujištěn, že výzkumné šetření bylo realizováno v jednotlivých třídách samostatně, pod dohledem příslušného učitele. Po obdržení dotazníků jsem poděkoval příslušným učitelům, že distribuci a vyplnění dotazníku věnovali ve svých hodinách čas. Setkal jsem se s velice vstřícným přístupem učitelů. Následně byly mnou dotazníky roztríděny. Po vyplnění a roztrídění získaných výsledků následovala těžší část a tou bylo vyhodnocení získaných dat a interpretace výsledků výzkumného šetření.

3.6 Výsledky výzkumného šetření

Výsledky výzkumného šetření jsou interpretovány pro jasnější a efektivnější představivost grafickým zobrazením do grafů včetně tabulek a se slovním popisem. Celkem bylo vytvořeno a na vybrané střední škole distribuováno 100 dotazníků. Z tohoto počtu se navrátilo všech 100 distribuovaných dotazníků, ale 7 dotazníků bylo z konečného vyhodnocení vyřazeno, neboť nebyly řádně zodpovězené všechny části dotazníku. Z tohoto důvodu nemohlo být těchto 7 dotazníků začleněno mezi ostatní. Konečný počet dotazníků s řádným vyplněním tedy činil 93 dotazníků, tj. 93 %.

Otázka č.1: Pohlaví

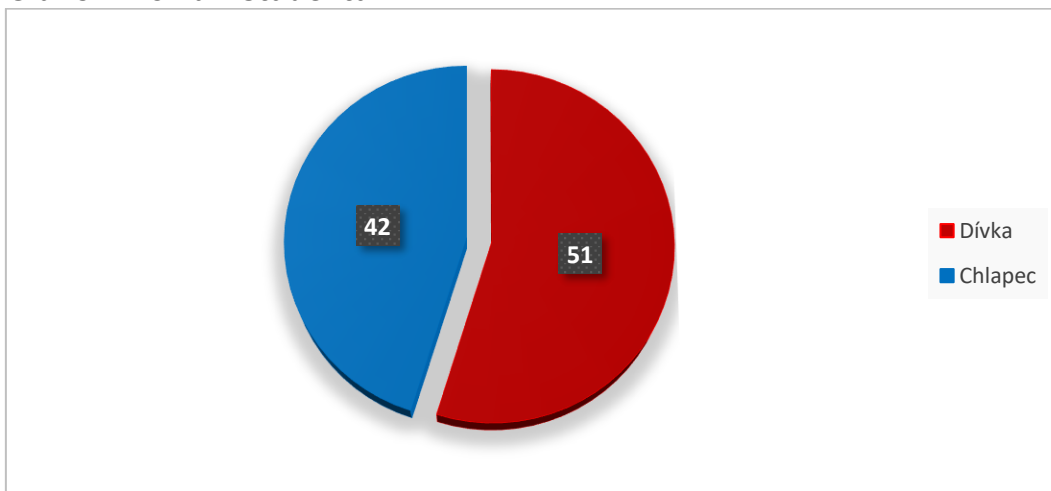
Z odpovědí studentů na otázku č. 1 bylo zjištěno, že ve sledované výzkumném vzorku studentů se nachází 51 dívek (tj. 55 %) a 42 chlapců (tj. 45 %).

Tabulka č.1: Pohlaví studentů

Pohlaví	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Dívka	51	55 %
Chlapec	42	45 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem.

Graf č.1: Pohlaví studentů



Vlastní vypracování autorem.

Otázka č.2: Uved', kolik je ti let?

Tato otázka byla otevřená, a tak mohli studenti u této otázky odpovídat volně. Odpovědi byly sumarizovány do jednotlivých věkových kategorií, aby je bylo možné snáze zobrazit do tabulek a grafů.

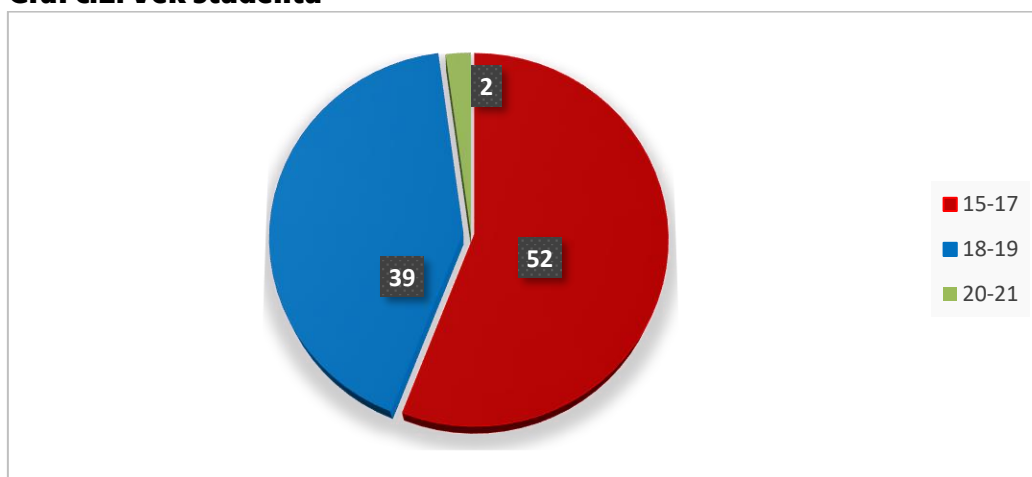
U otázky č. 2 uváděli studenti následující odpovědi: „15-17 let“ uvedlo 52 studentů (tj. 56 %), odpověď „18-19 let“ uvedlo 39 studentů (tj. 42 %) a odpověď „20-21 let“ uvedli 2 studenti (tj. 2 %).

Tabulka č.2: Věk studentů

Věk:	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
15-17	52	56 %
18-19	39	42 %
20-21	2	2 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem.

Graf č.2: Věk studentů



Vlastní vypracování autorem.

Otázka č.3: Jaký je tvůj názor na zveřejňování níže uvedených informací na sociálních sítích, ohrožují tvou bezpečnost?

- Uvádění pravdivých kompletních osobních údajů
- Kdy a kde se budeš nacházet
- Kdy a kam jedeš na výlet / dovolenou
- Kdy nebude nikdo doma

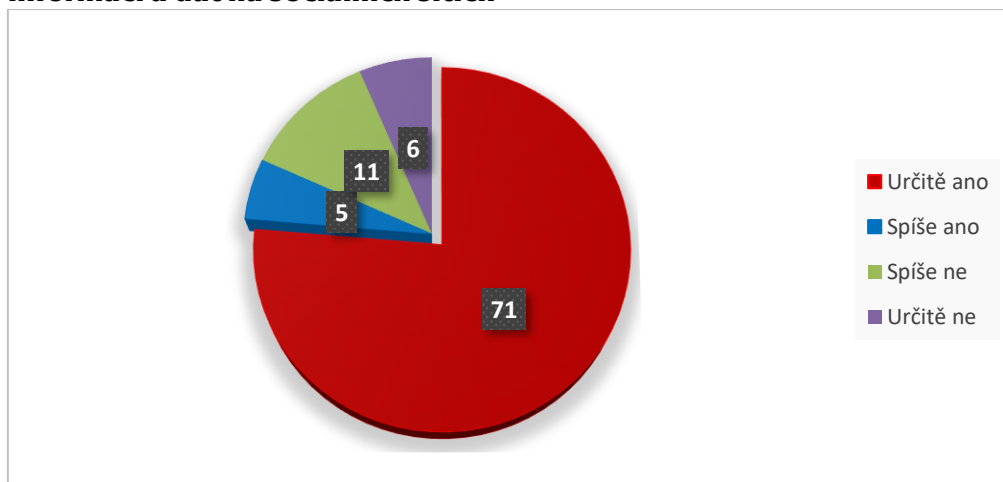
Z tabulky i grafu č. 3 je zřejmé, že 76 studentů (tj. 82 %) z celkového počtu 93 oslovených, uvedlo odpověď „Určitě ano“ nebo „Spíše ano“. Odpověď „Spíše ne“ a „Určitě ne“ prezentovalo 17 studentů (tj. 18 %).

Tabulka č.3: Skutečnost, zda student si je vědom nebezpečí spojených s uváděním informací a dat na sociálních sítích

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Určitě ano	71	77 %
Spíše ano	5	5 %
Spíše ne	11	12 %
Určitě ne	6	6 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem.

Graf č.3: Skutečnost, zda student si je vědom nebezpečí spojených s uváděním informací a dat na sociálních sítích



Vlastní vypracování autorem.

Otázka č.4: Znáš pojem kyberšikana?

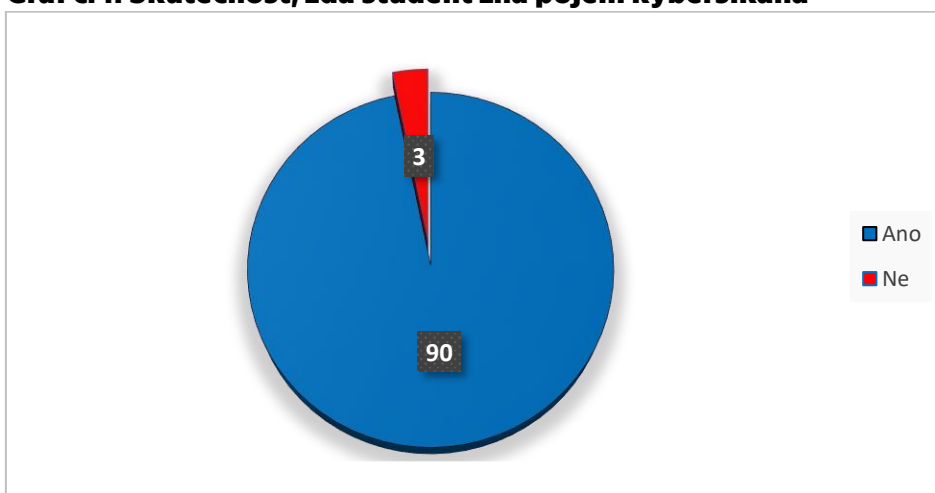
Tabulka i graf č. 4 prezentují, zda jsou studenti obeznámeni s pojmem „kyberšikana“ až 90 studentů (tj. 97 %) uvedlo „Ano“. Pouze 3 studenti (tj. 3 %) uvedli „Ne“.

Tabulka č.4: Skutečnost, zda student zná pojem kyberšikana

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Ano	90	97 %
Ne	3	3 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem.

Graf č.4: Skutečnost, zda student zná pojem kyberšikana



Vlastní vypracování autorem.

Otázka č.5: Co ty sám/sama považuješ za kyberšikanu?

U této otázky studenti mohli volit více možných odpovědí.

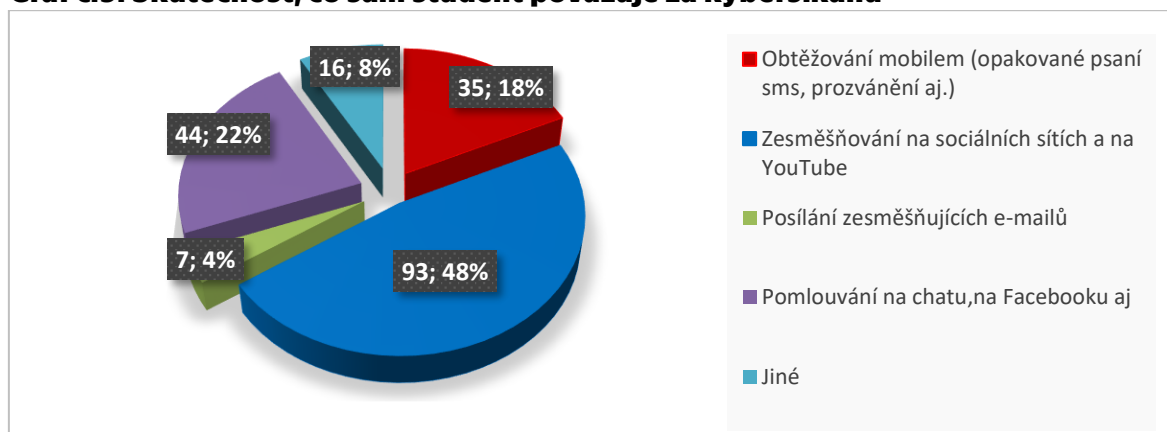
Z odpovědí studentů na otázku č.5 je zřejmé, že možnost odpovědi „obtěžování mobilem (opakované psaní SMS, prozvánění aj.)“ uvedlo 35 studentů, možnost odpovědi „zasměšňování na sociálních sítích a na YouTube“ zvolilo až 93 studentů, možnost odpovědi „posílání zasměšňujících e-mailů“ uvedlo pouze 7 studentů, odpověď „pomlouvání na chatu, na Facebooku aj.“ 44 studentů. Variantu odpovědi „jiné“ uvedlo 16 studentů, kam zařadili například vydírání, vyhrožování, sexuální obtěžování apod.

Tabulka č.5: Skutečnost, co sám student považuje za kyberšikanu

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Obtěžování mobilem	35	18 %
Zasměšňování na sociálních sítích a na YouTube	93	48 %
Posílání zasměšňujících e-mailů	7	4 %
Pomlouvání na chatu, na Facebooku aj	44	22 %
Jiné	16	8 %
Celkem odpovědí	195	100 %

Vlastní vypracování autorem.

Graf č.5: Skutečnost, co sám student považuje za kyberšikanu



Vlastní vypracování autorem.

Otázka č.6: Stal/stala si se někdy obětí kyberšikany?

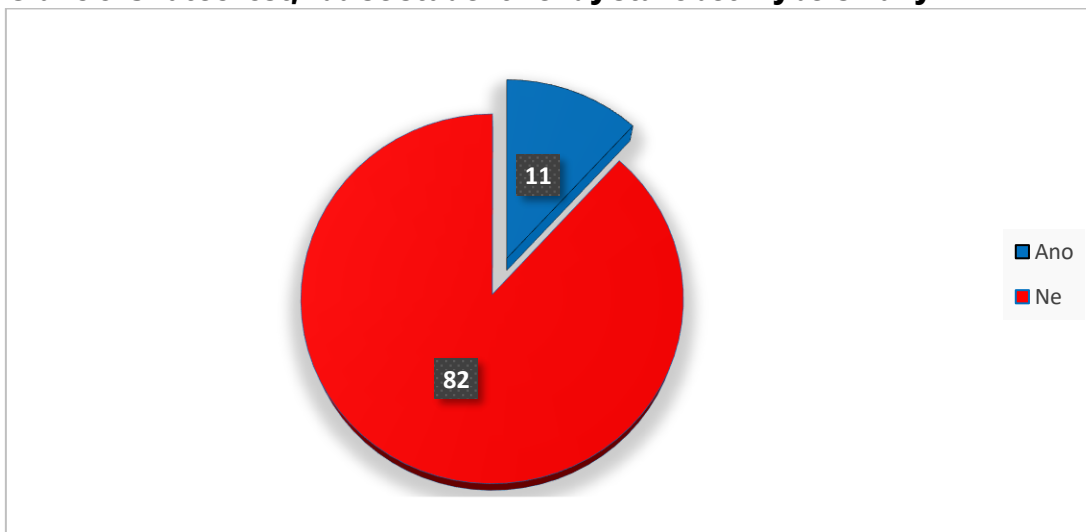
Odpořěd' „Ano“ uvedlo pouze 11 studentů (tj. 12 %) a „Ne“ zvolilo 82 studentů (tj. 88 %).

Tabulka č.6: Skutečnost, zda se student někdy stal obětí kyberšikany

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Ano	11	12 %
Ne	82	88 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem.

Graf č.6: Skutečnost, zda se student někdy stal obětí kyberšikany



Vlastní vypracování autorem

Otázka č.7: Stalo se ti někdy, že by ti někdo posílala SMS nebo e-maily, ve kterých by se ti vysmíval?

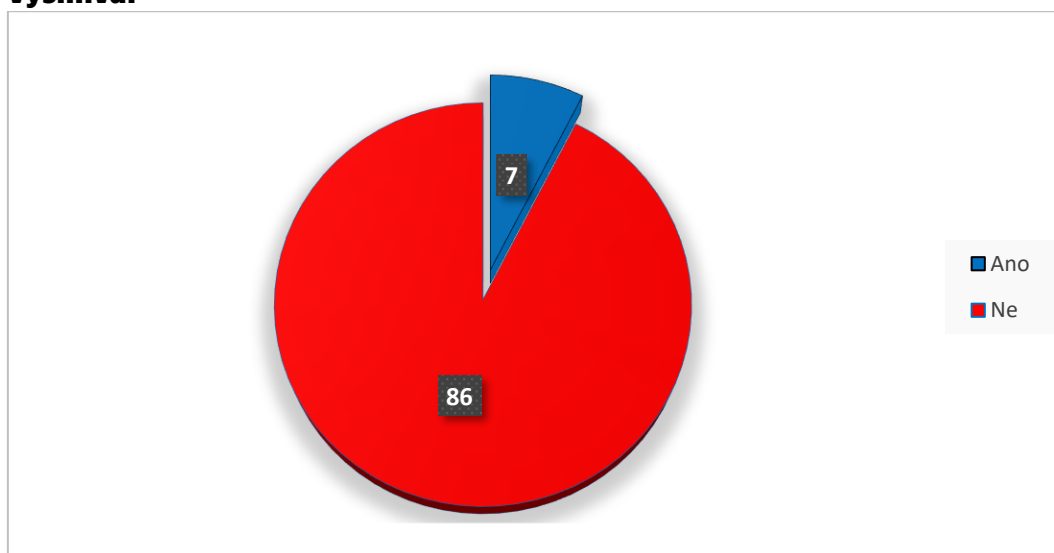
Na otázku č. 7 uvedlo odpověď „Ano“ 7 studentů (tj. 8 %) a „Ne“ zvolilo 86 studentů (tj. 92%).

Tabulka č.7: Skutečnost, zda studentovi někdo posílal SMS nebo e-maily, kde by se mu vysmíval

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Ano	7	8 %
Ne	86	92 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem

Graf č.7: Skutečnost, zda studentovi někdo posílal SMS nebo e-maily, kde by se mu vysmíval



Vlastní vypracování autorem

Otázka č.8: Stalo se ti někdy, že by ti někdo posílala SMS nebo e-maily, ve kterých tě ponižoval?

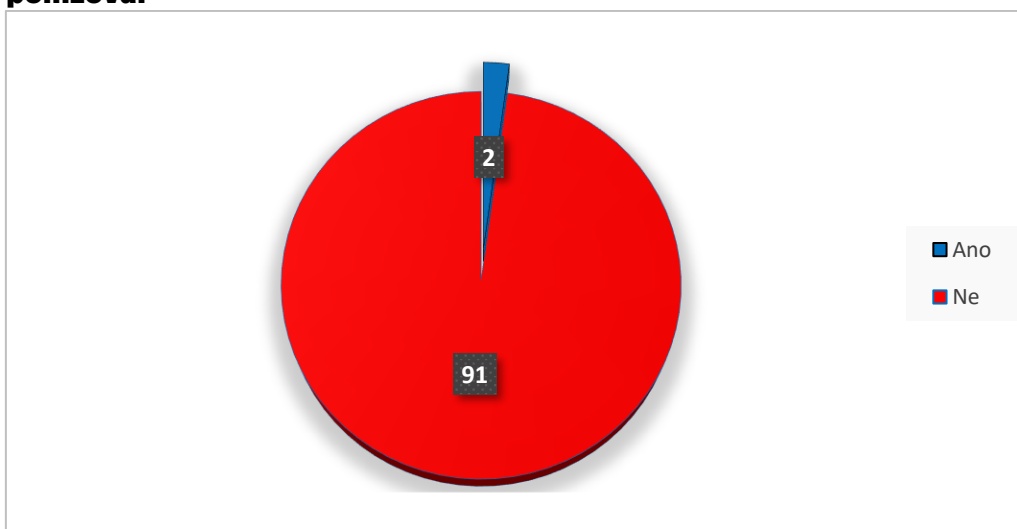
Tabulka i graf č. 8 prezentují odpovědi studentů na otázku č. 7, kdy možnost odpovědi „Ano“ uvedli 2 studenti (tj. 2 %) a odpověď „Ne“ preferovalo 91 studentů (tj. 98 %).

Tabulka č.8: Skutečnost, zda studentovi někdo posílal e-maily a SMS, v nichž ho ponižoval

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Ano	2	2 %
Ne	91	98 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem

Graf č.8: Skutečnost, zda studentovi někdo posílal e-maily a SMS, v nichž ho ponižoval



Vlastní vypracování autorem

Otázka č.9: Kdyby ses stal/a nebo jsi se stal/a obětí kyberšikany, jak bys to řešil/řešila nebo jsi to řešil/řešila?

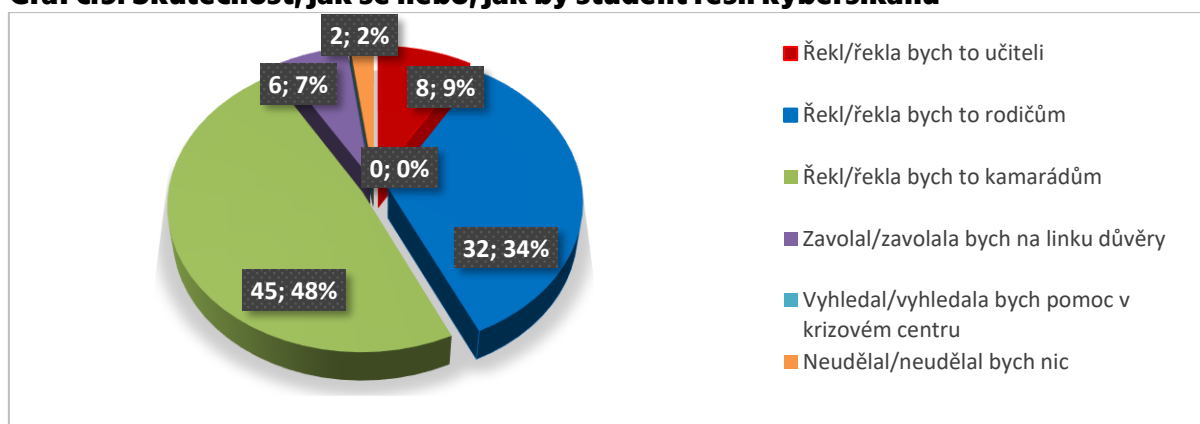
Na otázku č. 9 uvedlo odpověď „řekl/řekla bych to učitelí“ 8 studentů (tj. 9 %), možnost odpovědi „řekl/řekla bych to rodičům“ uvedlo 32 studentů (tj. 34 %), odpověď „řekl/řekla bych to kamarádům“ uvedlo 45 studentů (tj. 48 %), možnost odpovědi „zavolal/zavolala bych na linku důvěry“ uvedlo jen 6 studentů (tj. 7 %), odpověď „vyhledal/vyhledala bych pomoc v krizovém centru“ nevedl žádný student (tj. 0 %). Možnost odpovědi „neudělal/neudělala bych nic“ uvedli pouze 2 studenti (tj. 2 %).

Tabulka č.9: Skutečnost, jak se nebo, jak by student řešil kyberšikany

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Řekl/řekla bych to učitelí	8	9 %
Řekl/řekla bych to rodičům	32	34 %
Řekl/řekla bych to kamarádům	45	48 %
Zavolal/zavolala bych na linku důvěry	6	7 %
Vyhledal/vyhledala bych pomoc v krizovém centru	0	0 %
Neudělal/neudělala bych nic	2	2 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem

Graf č.9: Skutečnost, jak se nebo, jak by student řešil kyberšikany



Vlastní vypracování autorem

Otázka č.10: Prostřednictvím, které sociální sítě ses setkal s kyberšikanou?

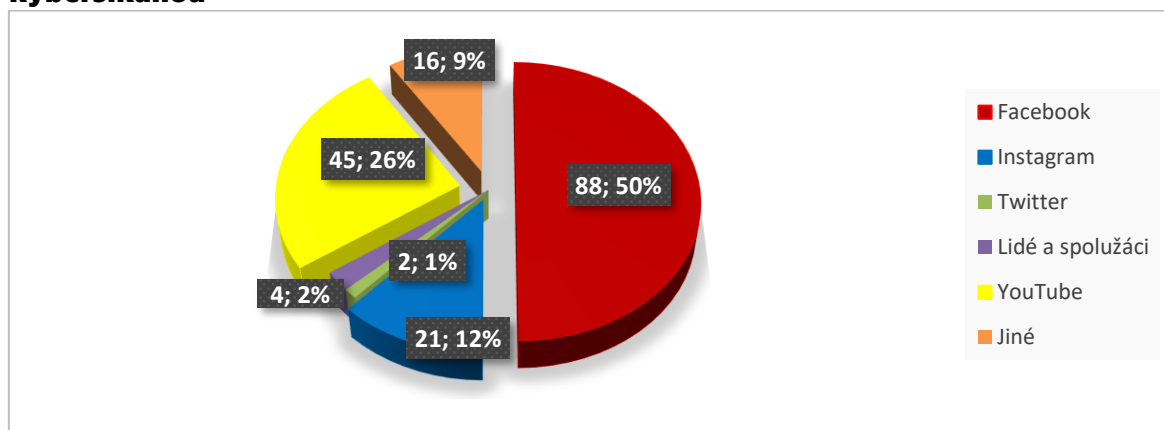
(Je jedno, zdali jako oběť nebo nezúčastněná osoba) - U této otázky studenti mohli volit více možných odpovědí.

Z odpovědí studentů na otázku č.10 je zřejmé, že student se setkal a zároveň kyberšikana probíhá přes sociální sítě „Facebook“, což uvedlo 88 studentů, odpověď „Instagram“ uvedlo 21 studentů, odpověď „Twitter“ uvedli jen 2 studenti, odpověď „Lidé a spolužáci“ uvedli 4 studenti, odpověď „YouTube“ uvedlo až 45 studentů a možnost „jiné“ uvedlo 16 studentů (např. messenger Skype, WeChat, WhatsApp a Viber)

Tabulka č.10: Skutečnost, prostřednictvím, které sociální sítě se student setkal s kyberšikanou

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Facebook	88	50 %
Instagram	21	12 %
Twitter	2	1 %
Lidé a spolužáci	4	2 %
YouTube	45	26 %
Jiné	16	9 %
Celkem odpovědí	176	100 %

Vlastní vypracování autorem

Graf č.10: Skutečnost, prostřednictvím, které sociální sítě se student setkal s kyberšikanou

Vlastní vypracování autorem

Otázka č.11: Jakým způsobem kyberšikana byla realizována?

U této otázky studenti mohli volit více možných odpovědí.

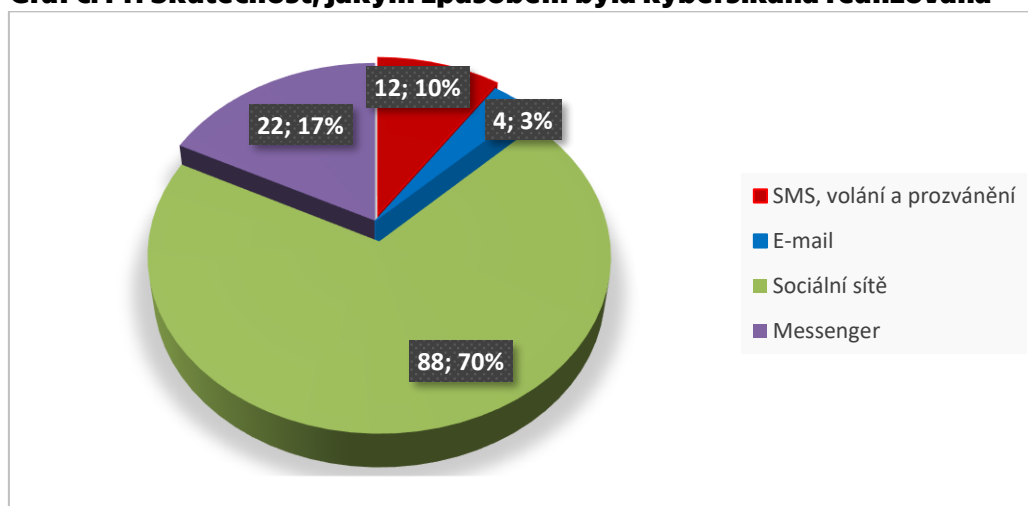
Tabulka i graf 11 prezentují odpovědi studentů na otázku č. 11, kdy možnost odpovědi „SMS, volání a prozvánění“ uvedlo 12 studentů, odpověď „e-maily“ uvedli 4 studenti, možnost odpovědi „sociální sítě“ uvedlo až 88 studentů, možnost odpovědi „messenger“ uvedlo 22 studentů.

Tabulka č.11: Skutečnost, jakým způsobem byla kyberšikana realizována

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
SMS, volání a prozvánění	12	10 %
E-mail	4	3 %
Sociální sítě	88	70 %
Messenger	22	17 %
Celkem odpovědí	126	100 %

Vlastní vypracování autorem

Graf č.11: Skutečnost, jakým způsobem byla kyberšikana realizována



Vlastní vypracování autorem

Otázka č.12: Můžeš uvést, co se domníváš, že je pro tebe hlavním nebezpečím kyberšikany?

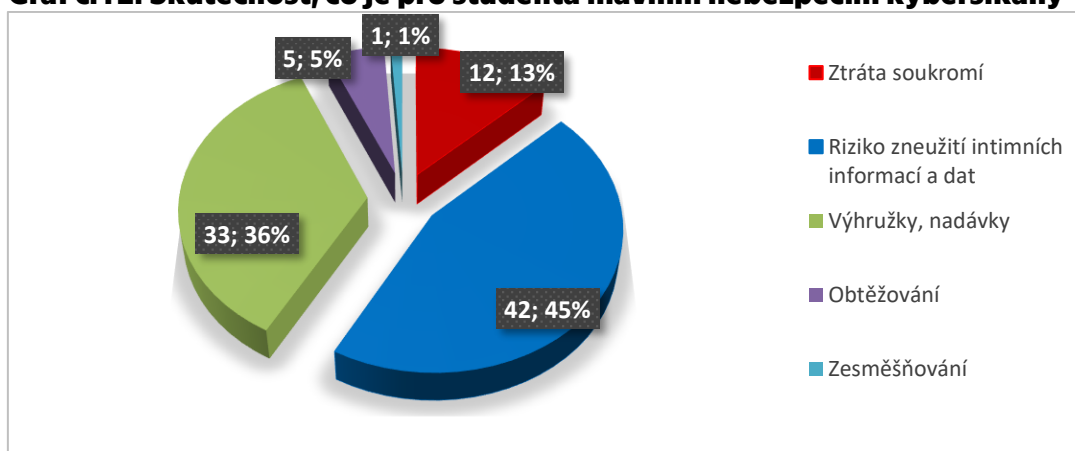
Zodpovědí studentů na otázku č. 12 bylo zjištěno, že možnost odpovědi „ztráta soukromí“ uvedlo 12 studentů (tj. 13 %), odpověď „Riziko zneužití intimních informací a dat“ uvedlo 42 studentů (tj. 45 %), možnost odpovědi „výhrůžky, nadávky“ uvedlo 33 studentů (tj. 36 %), odpověď „obtěžování“ zvolilo 5 studentů (tj. 5 %), odpověď „zasměšňování“ uvedl pouze 1 student (tj. 1 %).

Tabulka č.12: Skutečnost, co je pro studenta hlavním nebezpečím kyberšikany

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Ztráta soukromí	12	13 %
Riziko zneužití intimních informací a dat	42	45 %
Výhrůžky, nadávky	33	36 %
Obtěžování	5	5 %
Zasměšňování	1	1 %
Celkem	93	100

Vlastní vypracování autorem

Graf č.12: Skutečnost, co je pro studenta hlavním nebezpečím kyberšikany



Vlastní vypracování autorem

Otázka č.13: Chtěl se s tebou někdo sejít po seznámení na sociální síti?

- **Podotázka: V případě volby ano, šel jsi na takovou schůzku?**

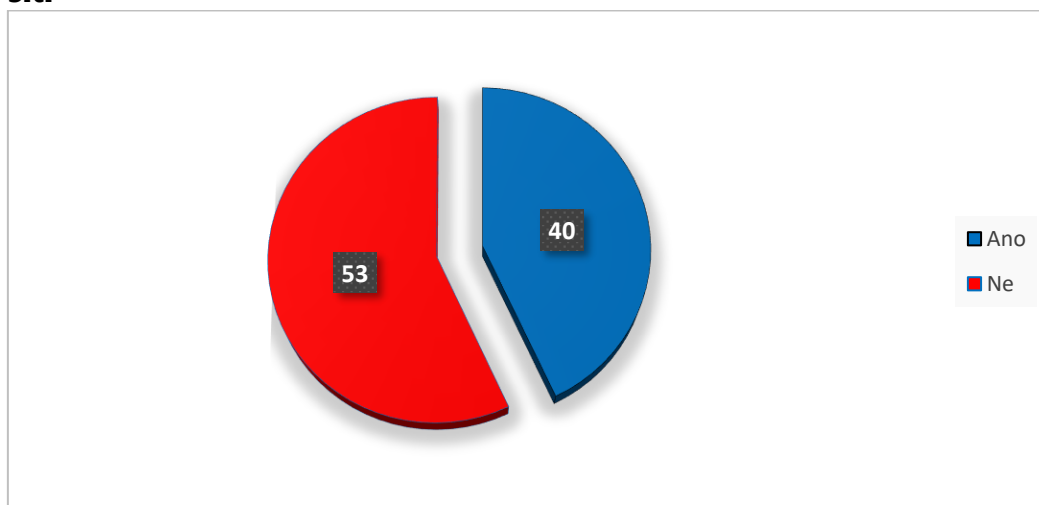
Z tabulky i grafu č. 13 je zřejmé, že 40 studentů (tj. 43 %) z celkového počtu 3 oslovených, uvedlo odpověď „Ano“. Odpověď „Ne“ prezentovalo 53 studentů (tj. 57 %).

Tabulka č.13: Skutečnost, zda se chtěl někdo sejít se studentem po seznámení na sociální síti

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Ano	40	43 %
Ne	53	57 %
Celkem	93	100 %

Vlastní vypracování autorem

Graf č.13: Skutečnost, zda se chtěl někdo sejít se studentem po seznámení na sociální síti



Vlastní vypracování autorem

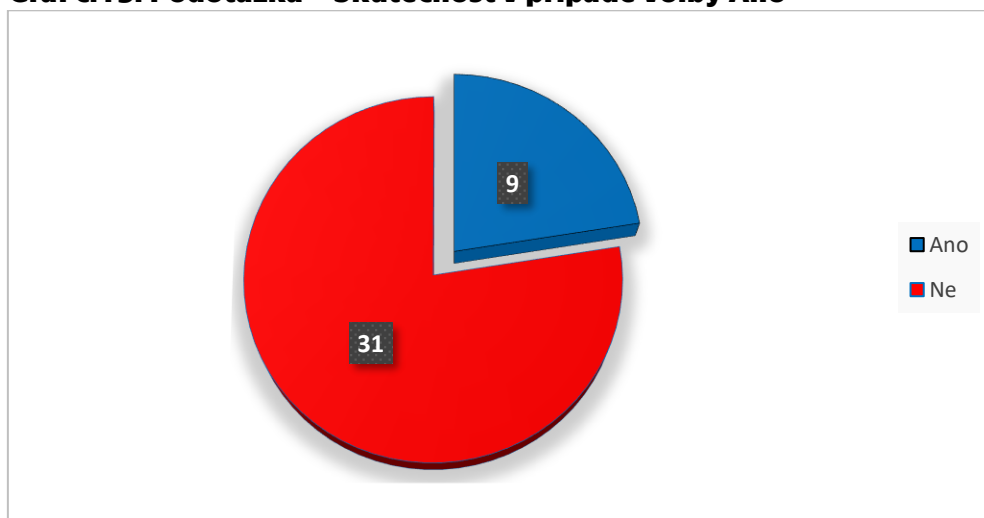
Z odpovědí na podotázku je zřejmé, že 9 studentů (tj. 23 %) uvedlo odpověď „Ano“. Odpověď „Ne“ prezentovalo 31 studentů (tj. 77 %).

Tabulka č.13: Podotázka – Skutečnost v případě volby Ano

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Ano	9	23 %
Ne	31	77 %
Celkem	40	100 %

Vlastní vypracování autorem

Graf č.13: Podotázka – Skutečnost v případě volby Ano



Vlastní vypracování autorem

Otázka č.14: Znáš některý z níže uvedených pojmů (rizik internetové komunikace)?

U této otázky studenti mohli volit více možných odpovědí.

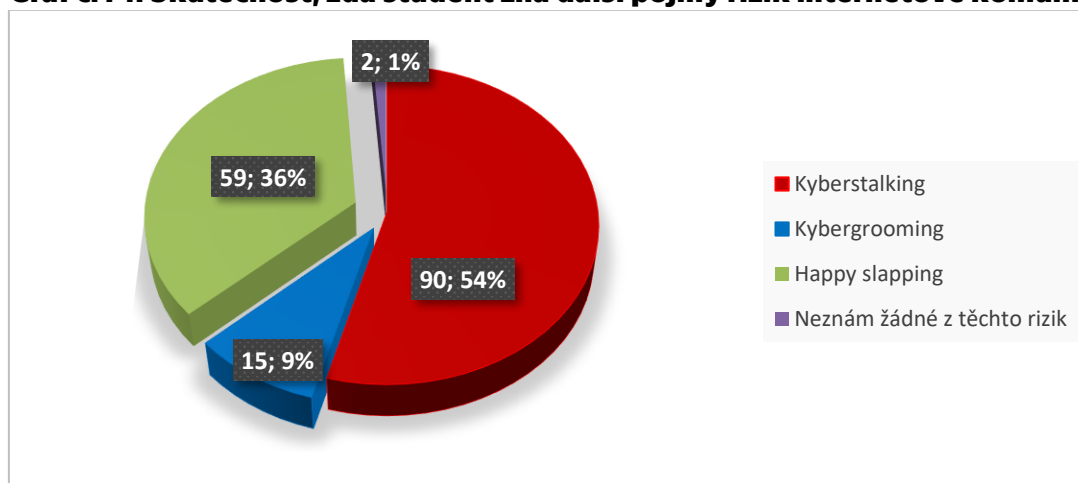
Tabulka i graf č. 14 prezentují, zda jsou studenti obeznámeni s dalšími pojmy rizik internetové komunikace. Bylo zjištěno, že možnost odpovědi „kyberstalking“ uvedlo až 90 studentů (tj. 54%), odpověď „kybergrooming“ uvedlo jen 15 studentů (tj. 9%), odpověď „happy slapping“ uvedlo 59 studentů (tj. 36%), možnost odpovědi „neznám žádné z těchto rizik“ uvedli jen 2 studenti (tj. 1 %).

Tabulka č.14: Skutečnost, zda student zná další pojmy rizik internetové komunikace

X	Absolutní četnost n_i	Relativní četnost p_i
Kyberstalking (Internetové pronásledování)	90	54 %
Kybergrooming (Manipulace s obětí prostřednictvím internetu)	15	9 %
Happy slapping (Videonahrávka obsahující hanlivé a agresivní úroky na oběť)	59	36 %
Neznám žádné z těchto rizik	2	1 %
Celkem odpovědí	166	100 %

Vlastní vypracování autorem

Graf č.14: Skutečnost, zda student zná další pojmy rizik internetové komunikace



Vlastní vypracování autorem

3.7 Shrnutí výsledků ve vztahu k cílům šetření

V této podkapitole rekapituluji a zároveň uvádím výsledky výzkumného šetření – zjištění.

Výzkumná metodologie a dotazníkové šetření bylo užito zcela vhodně, neboť skutečně studentům zajišťovalo anonymitu, a tudíž ochranu jejich soukromí, a tak mohli studenti odpovídat upřímně. Výzkumné otázky byly konstruovány dle mého názoru správně, neboť jsem získal potřebné informace a data pro zodpovězení cílů.

Vyhodnocení hlavního cíle

Hlavním cílem kvantitativního výzkumného šetření je zjistit, jaké je povědomí o rizicích sociálních sítí u studentů vybrané střední školy. Tento cíl byl naplněn, a to prostřednictvím zodpovězení několika otázek. Z otázky č. 3 lze vyčíst, že převládá počet studentů, kteří si uvědomují rizika spjatá s uváděním informací a dat na sociální síti. Z výsledků šetření je zřejmé, že se jedná o 76 studentů (tj. 82 %) z celkového počtu 93 dotazovaných. Studenti si uvědomují nebezpečí spojené s udáváním pravdivých údajů a informací i rizika spojená s označováním míst, kde se konkrétní osoba v dané chvíli nachází. Tyto informace mohou být lákadlem pro agresory stalkingu nebo pro vykradače bytů a domů. Další otázkou, kterou je cíl naplněn, je otázka č. 4., která zjišťovala obeznámenost studentů ohledně pojmu „kyberšikana, kdy 90 studentů (tj. 97 %) uvedlo odpověď „Ano“ a pouze 3 studenti (tj. 3 %) uvedli „Ne“. Obdobnou otázkou k naplnění cíle byla otázka č. 14, která si kládla za cíl zjistit, zda studenti znají další pojmy rizikové komunikace, jako je kyberstalking, kybergrooming, happy slapping. Z výsledků se jeví, že větší část studentů je obeznámená i s dalšími riziky internetové komunikace, a to především s rizikem kyberstalkingu a happy slappingu. Naproti tomu pojem kybergrooming většina respondentů nezná.

Poslední otázka spojená s hlavním cílem je otázka č.13, kterou tvoří i podotázka. Otázka si klade za cíl zjistit, zda se studentem chtěl někdo po seznámení na sociální síti sejít. Tato otázka poukazuje k jednomu z rizik, a to ke kybergroomingu. Hlavním zjištěním je, že 43 % studujících má zkušenost s oslovením po sociální síti a s žádostí o schůzku, 9 studentů z této podmnožiny (tj. 23 %) uvedlo, že se schůzky zúčastnilo. Znamená to, že 9 studentů z celkového počtu 93 si nejspíše neuvědomuje rizika spojená s kybergroomingem. Zajímavým a zvláštním zjištěním je, že ačkoli studenti uvedli, že neznají pojem kybergrooming (manipulace s obětí prostřednictvím internetu), vnitřně se většina dotazovaných studentů chrání před možností schůzky s osobou, s kterou se seznámili prostřednictvím sociální sítě. Lze tedy logicky usuzovat, že studenti mají povědomí o jednom z rizik, které kybergrooming zahrnuje.

Vyhodnocení vedlejších cílů

První z vedlejších výzkumných cílů se zaměřoval na zjištění, zda se studenti setkali s kyberšikanou. Potřebná data byla získána na základě otázek č.6 a č. 10. Na otázku č. 6 („Stal/stala si se někdy obětí kyberšikany?“) volilo odpověď „Ano“ 11 studentů (tj. 12 %), odpověď „Ne“ zvolilo 82 studentů (tj. 88 %). Další otázkou k naplnění tohoto cíle byla otázka č.10. Z odpovědí na tuto otázku plyne, že studenti se setkali nejčastěji s kyberšikanou přes sociální síť Facebook a YouTube. Odpověď „Facebook“ uvedlo 88 studentů, odpověď „Instagram“ uvedlo 21 studentů, odpověď „Twitter“ uvedli jen 2 studenti, odpověď „Lidé a spolužáci“ uvedli 4 studenti, odpověď „YouTube“ uvedlo až 45 studentů a možnost „jiné“ uvedlo 16 studentů (např. messenger Skype, WeChat, WhatsApp a Viber). Z výsledků plyne, že nejčastějším messengerem je Skype a Whatsapp. Ve vztahu k tomuto cíli je třeba upozornit na skutečnost, že 12 % studujících uvádí, že se s kyberšikanou setkalo v roli oběti. 88 % respondentů se pak s kyberšikanou na sítích v nějaké podobě setkalo, např. v pozici pozorovatelů. Přestože byl cíl v základní rovině splněn, do budoucna by bylo zajímavé detailněji analyzovat roli, jakou studenti ve vztahu ke kyberšikaně na sítích hrají a jaké postoje zauímají.

Druhý vedlejší výzkumný cíl zjišťoval, jak by se případně kyberšikaně studenti bránili. Tento cíl byl také splněn, a to na podkladě otázky č.9. Za kladnou informaci můžeme považovat to, že většina dotazovaných osob uvedla, že by řešila kyberšikanu s dospělou osobou anebo alespoň s kamarády. U otázky č. 9 uvedlo odpověď „řekl/řekla bych to učiteli“ 8 studentů (tj. 9 %), možnost odpovědi „řekl/řekla bych to rodičům“ uvedlo 32 studentů (tj. 34 %), odpověď „řekl/řekla bych to kamarádům“ uvedlo 45 studentů (tj. 48 %), možnost odpovědi „zavola/zavolala bych na linku důvěry“ uvedlo jen 6 studentů (tj. 7 %), odpověď „vyhledal/vyhledala bych pomoc v krizovém centru“ nevedl žádný student (tj. 0 %). Možnost odpovědi „neudělal/neudělala bych nic“ uvedli pouze 2 studenti (tj. 2 %). Nejvíce studentů by pomoc a rady, jak se s tímto problémem vypořádat, hledalo u kamarádů, což logicky souvisí s vývojovými zvláštnostmi tohoto věkového období, dále pak u rodičů a nejméně u učitelů. To ukazuje na určitou nedůvěru k učitelům jako k účinným pomocníkům u tohoto typu problému.

Třetí vedlejší výzkumný cíl si kladl za cíl zjistit, co student považuje za kyberšikanu a co je pro něj hlavním nebezpečím kyberšikany. Tento cíl pomohla splnit analýza otázek č.5 a č. 12. Z odpovědí studentů na otázku č. 5 je zřejmé, že možnost odpovědi „obtěžování mobilem (opakované psaní SMS, prozvánění aj.)“ uvedlo 35 studentů, možnost odpovědi „zesměšňování na sociálních sítích a na YouTube“ zvolilo až 93 studentů, možnost odpovědi „posílání zasměšňujících e-mailů“ uvedlo pouze 7 studentů, odpověď „pomlouvání na chatu, na Facebooku aj.“ 44 studentů. Variantu odpovědi „jiné“ uvedlo 16 studentů, kam zařadili například vydírání, vyhrožování, sexuální obtěžování apod. Z odpovědí studentů na otázku č. 12 bylo zjištěno, že možnost odpovědi „ztráta soukromí“ uvedlo 12 studentů (tj. 13 %), odpověď „Riziko zneužití intimních informací a dat“ uvedlo 42 studentů (tj. 45 %), možnost odpovědi „výhrůžky, nadávky“ uvedlo 33 studentů (tj. 36 %), odpověď „obtěžování“ zvolilo 5 studentů (tj. 5 %), odpověď „zesměšňování“ uvedl pouze 1 student (tj. 1 %), toto zjištění je zajímavé, i když predikovatelné. Z výsledků plyne, že dominantní

představou ohledně kyberšikan je u sledovaného vzorku zesměšňování a pomlouvání na sociálních sítích, hlavním rizikem je zneužití intimních informací a dat.

Čtvrtý vedlejší výzkumný cíl si kladl za cíl zjistit, jak byla kyberšikana realizovaná. Tento cíl umožnila splnit analýza otázek č. 11 a 10. Z odpovědí studentů na otázku č. 11 plyne, že možnost odpovědi „SMS, volání a prozvánění“ uvedlo 12 studentů, odpověď „e-mail“ uvedli 4 studenti, možnost odpovědi „sociální sítě“ uvedlo až 88 studentů, možnost odpovědi „messenger“ uvedlo 22 studentů. Zajímavé, i když predikovatelné, jsou odpovědi na otázku č. 10, kde studenti nejčastěji uvedli, že kyberšikana byla realizovaná prostřednictvím sociální sítě Facebook a YouTube. Tyto dvě sociální sítě tvoří 76 % odpovědí z celkového počtu 176.

Posledním vedlejším výzkumným cílem bylo zjistit, zda studenti na vybrané střední škole se setkali a do jaké míry s posmíváním a ponižováním prostřednictvím SMS zpráv nebo e-mailu. Tento cíl byl splněn analýzou otázek č. 7 a č. 8. Na otázku č. 7, zda došlo k posmívání, uvedlo odpověď „Ano“ 7 studentů (tj. 8 %) a „Ne“ zvolilo 86 studentů (tj. 92 %). U otázky č. 8 ohledně ponižování možnost odpovědi „Ano“ uvedli 2 studenti (tj. 2 %) a odpověď „Ne“ preferovalo 91 studentů (tj. 98 %). Z výsledku je zcela nepochybné a zřejmé, že studenti vybrané střední školy se až na výjimky neseťkali s posměšky a ponižováním prostřednictvím SMS zpráv nebo e-mailu. Zajímavé by bylo doplnit výsledky např. sociometrickým šetřením, které by mohlo odhalit, zda ve třídě není některý ze studujících ohrožen šikanou.

ZÁVĚR

Sociální sítě jsou velkým pokrokem vpřed a fenoménem dnešní doby informačních technologií. Ukázaly nový směr a rozšířily možnosti internetové komunikace. Daly také základ pro konstrukci a vznik nového typu sémantického webu a také si získaly miliony uživatelů po celém světě. Přinesly však také mnohá negativa a rizika, která by neměla být podceňována. Těmto negativům a rizikům sociálních sítí je vystavený každý uživatel, který využívá digitálních technologií a komunikuje jejich prostřednictvím s jinými lidmi. Dospělý člověk má však své zkušenosti a více sebereflexe a v neposlední řadě je méně ovlivnitelný než děti ve školním věku anebo dospívající, kteří sociální sítě využívají zejména z důvodů uspokojení důležitých sociálních potřeb. Na dospívající (adolescentní) osoby jsem se proto zaměřil v empirické části své bakalářské práce, která se zabývá sociálními sítěmi jako možným nástrojem kyberšikany u středoškolské mládeže.

V teoretické části jsem vymezil pojmy, které mi pomohly se lépe orientovat v dané problematice. Čerpal jsem z velkého množství literatury různých autorů jak z České republiky, tak ze zahraničí. Je nutno podotknout, že definice a ostatní informace jsou velmi často obdobné, ale některé si naopak zcela odporují. Proto jsem se v první a druhé kapitole věnoval vysvětlení hlavních pojmů, jako je šikana, kyberšikana a sociální sítě. Poukázal jsem na atraktivitu sociálních sítí u dospívající mládeže, a to včetně uvedení nejznámějších a nejrozšířenějších sociálních sítí dnešní doby u nás i ve světě. Na některé sociální sítě jsem se zaměřil podrobněji a poukázal jsem na jejich funkce a účel. Dále jsem poukázal na možná rizika a negativa sociálních sítí. V podkapitolách zásady bezpečného užívání internetu a prevence kyberšikany se zmiňuji také o možných doporučeních, jimiž by se měl uživatel řídit a respektovat je, a tím předcházet kyberšikaně i jiným rizikům na sociálních sítích a internetu obecně.

Hlavním cílem práce bylo vytvoření designu a realizování kvantitativního dotazníkového šetření, které mělo zjistit, jaké je povědomí o rizicích sociálních sítí u studentů vybrané střední odborné školy. Záměrně byla zvolena škola se zaměřením na spoje, kde jsou studující vystaveni kontaktu s digitálními médii ještě častěji, než jejich vrstevníci.

Z výsledků výzkumu šetření plyne, že studenti jsou si ve velké míře vědomi možných rizik spojených s uváděním osobních údajů a informací na sociálních sítích a jejich případného zneužití proti nim. Jinými slovy z výzkumného šetření vyplynulo, že studenti mají povědomí o některých rizicích a jejich potenciálních následcích. Dále jsme se výzkumným šetřením dozvěděli, že větší část studentů zná pojem kyberstalking a happy slapping. Pojem kybergrooming je však pro většinu neznámý. Nicméně z dat ohledně jejich chování na sítích plyne, že navzdory tomu jsou si respondenti rizik kybergroomingu vědomi.

Dále bylo na základě výzkumného šetření zjištěno, že určitá část dotazovaných studentů se již setkala s kyberšikanou, která byla nejčastěji realizována prostřednictvím sociálních sítí. Studující ze sledovaného výzkumného vzorku považují nejčastěji

za kyberšikanu zesměšňování na sociálních sítích a na YouTube. Hlavním nebezpečím kyberšikany je pro studující riziko zneužití intimních informací a dat.

Z otázek zaměřených na kyberšikanu se také dozvídáme, že nejčastějším místem, kde se studenti setkali s kyberšikanou je sociální síť Facebook, neboť se jedná o největší a nejvíce rozšířenou sociální síť na světě. Dále z výzkumného šetření vyplynulo, že na druhém místě s nejčastějším výskytem kyberšikany se umístila sociální síť YouTube, která se stala v posledních letech populární především díky fenoménu známém jako „Youtubering“. Youtuber je osoba vytvářející a sdílející obsah na této sociální síti, kterou sledují jeho fanoušci. Tento fenomén je jedním z hlavních důvodů návštěvnosti mladých uživatelů na této sociální síti.

Zajímavou informací je skutečnost, že realizace kyberšikany pomocí e-mailu anebo mobilního telefonu prostřednictvím SMS zpráv, volání a prozvánění je již historií, na rozdíl od sociálních sítí a messengeru. Toto zjištění potvrzuje i skutečnost, že velmi nízké procento studentů na sledované škole se setkalo s vysmíváním a ponižováním prostřednictvím SMS zpráv a e-mailů.

Za důležitou informaci můžeme považovat to, že většina dotazovaných by řešila kyberšikanu jakožto jedno z rizik na sociálních sítích s vrstevníky, dále pak s rodiči a jen v malé míře s učiteli. To vyžaduje, aby škola s touto informací pracovala a zaměřila se na hledání cest, jak pozici učitele jako důvěryhodného pomáhajícího profesionála v očích studujících zlepšit.

SEZNAM PRAMENŮ A POUŽITÉ LITERATURY

1. ANON. *The Advantages and Disadvantages of Social Networkin*. 2011. [online] [1. 4. 2018] Dostupné z: <http://www.everyday-wisdom.com/social-networking.html>
2. ANON. *Digitální svět vašich dětí: online tipy pro rodiče*. 2015. [online] [3. 4. 2018] Dostupné z: https://www.betterinternetforkids.eu/documents/167024/199029/1+-+Social+Networking_FINAL-+CZ.pdf
3. BEDNÁŘ, Vojtěch. *Marketing na sociálních sítích: prosadte se na Facebooku a Twitteru*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3320-0.
4. BETTERS, Elyse. *What is Instagram Stories and how does it work?*. 2017. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z: <https://www.pocket-lint.com/apps/news/instagram/138416-what-is-instagram-stories-and-how-does-it-work>
5. BREJLOVÁ, Iva. *Vzestup a pád Libimseti.cz podle Oldy Neubergera*. 2012. [online] [31. 3. 2018] Dostupné z <https://tyinternety.cz/socialni-site/vzestup-a-pad-libimseti-cz-podle-oldy-neubergera/>
6. BURIAN, Pavel. *Internet inteligentních aktivit*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5137-5.
7. DOČEKAL, Daniel. *Sociální sítě si podmanily svět: Fakta a čísla hlavně o Evropě*. 2011. [online] [31. 3. 2018] Dostupné z: <https://justit.cz/2011/12/10/socialni-site-si-podmanily-svet-fakta-a-cisla-hlavne-o-evrope/>
8. ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4577-0.
9. ČERNÝ, Michal. a ČERNÁ, Monika. *Úvod do problematiky sociálních sítí*. 2012. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/15075/UVOD-DO-PROBLEMATIKY-SOCIALNICH-SITI.html/>
10. ČERNÝ, Michal. a ČERNÁ, Monika. *Úvod do sociální sítí: soukromí*. 2012. [online] [1. 4. 2018] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/15079/UVOD-DO-SOCIALNI-SITI-SOUKROMI.html/>
11. ECKERTOVÁ, Lenka. a DOČEKAL, Daniel. *Bezpečnost dětí na Internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-802-5138-045.

12. FIELD, Evelyn M. *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitel* Praha: Ikar, 2009. ISBN 978-80-249-1176-2.
13. HISCOTT, Rebecca. *The Beginner's Guide to the Hashtag*. 2013. [online] [24. 3. 2018] Dostupné z: https://mashable.com/2013/10/08/what-is-hashtag/#vPxaF_J9dPqk
14. HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.
15. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
16. JANOUC, Viktor. *Internetový marketing: prosadte se na webu a sociálních sítích*. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2795-7.
17. KASÍK, Pavel. *Končí Spolužáci.cz. V době sociálních sítí a GDPR služba nemohla přežít*. 2018. [online] [14. 4. 2018] Dostupné z: http://technet.idnes.cz/sluzba-spoluzaci-cz-konci-2018-dga/sw__internet.aspx?c=A180404_125301_sw__inteRnet__pka
18. KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.
19. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.
20. KOLÁŘ, Michal. *Odborník na řešení školní šikany a kyberšikany první úrovně: studijní text pro frekventanty základního výcvikového kurzu*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2016. ISBN 978-80-86956-93-0.
21. KAVALÍR, Aleš. (ed.). *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele*. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009. ISBN 978-80-86961-78-1.
22. KOPECKÝ, Kamil a KREJČÍ, Veronika. *Rizika virtuální komunikace*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010. Příručka pro učitele a rodiče. ISBN 978-80-254-7866-0.
23. KOPECKÝ, Kamil a SZOTKOWSKI, René. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4555-7.

24. LEVY, Steven *Jak myslí Google: a jaké je tajemství jeho úspěchu*. Přeložil Jan AUSKÝ. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4223-6, s. 170-171.
25. LAUSCHMANN, Jindřich. *Znáte 5 + 1 největších sociálních sítí?* 2012. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z <https://cdr.cz/clanek/nejvetsi-socialni-site-dneska>
26. MALÍKOVÁ, Barbora. *Kyberšikana. Zpravodaj pedagogicko-psychologické poradenství*. 2008, č. 54, ISSN 1214-7230.
27. MÁČA, Roman. *Děti a rizika sociálních sítí*. [online] [1. 4. 2018] Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-a-rizika-socialnich-siti-112.html>
28. MÁŠKOVÁ, Anna a kol. *Nezákonný a nevhodný obsah na internetu*. 2012. [online] [06. 4. 2018] Dostupné z: www.ncbi.cz/category/6-metodiky-ucebni-materialy?download=39
29. MOREAU, Elise. *What Is Instagram, Anyway?*. 2018. [online] [27. 3. 2018] Dostupné z: <https://www.lifewire.com/what-is-instagram-3486316>
30. PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1742-1.
31. ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-807-3679-842.
32. ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.
33. ŘÍČAN, Pavel. a JANOŠOVÁ, Pavlína. *Jak na šikanu*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2991-6.
34. ŠMAHAJ, Jan. *Kyberšikana jako společenský problém*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4227-3.
35. ULLAGADDI, Sahana. *The 3 Types of Social Networks and What to Post on Them*. 2014. [online] [24. 3. 2018] Dostupné z: <http://blog.klout.com/t5/Klout-Blog/The-3-Types-of-Social-Networks-and-What-to-Post-on-Them/ba-p/587>
36. VÁGNEROVÁ, Kateřina. a BAJEROVÁ Markéta. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 - <i>Přehled negativ sociálních sítí</i>	31
Obrázek č. 2 – <i>Graf č.1 Pohlaví studentů</i>	39
Obrázek č. 3 – <i>Graf č.2 Věk studentů</i>	40
Obrázek č. 4 – <i>Graf č.3 Skutečnost, zda student si je vědom nebezpečí spojených s uváděním informací a dat na sociální</i>	41
Obrázek č. 5 – <i>Graf č.4 Skutečnost, zda student zná pojem kyberšikana</i>	42
Obrázek č. 6 – <i>Graf č.5 Skutečnost, co sám student považuje za kyberšikana</i>	43
Obrázek č. 7 - <i>Graf č.6 Skutečnost, zda student se někdy stal obětí kyberšikany</i>	44
Obrázek č. 8 – <i>Graf č.7 Skutečnost, zda studentovi někdo posílal SMS nebo e-maily, kde by se mu vysmíval</i>	45
Obrázek č. 9 – <i>Graf č.8 Skutečnost, zda studentovi někdo posílal emaily a SMS, v nichž ho ponižoval</i>	46
Obrázek č. 10 – <i>Graf č.9 Skutečnost, jak se nebo, jak by student řešil kyberšikana</i>	47
Obrázek č. 11 – <i>Graf č.10 Skutečnost, prostřednictvím, které sociální sítě se student setkal s kyberšikanou</i>	48
Obrázek č. 12 – <i>Graf č.11 Skutečnost, jakým způsobem byla kyberšikana realizována</i>	49
Obrázek č. 13 - <i>Graf č.12 Skutečnost, co je pro studenta hlavním nebezpečím kyberšikany</i>	50
Obrázek č. 14 – <i>Graf č.13 Skutečnost, zda se chtěl někdo sejít se studentem po seznámení na sociální sítí</i>	51
Obrázek č. 14 – <i>Podotázka – Skutečnost v případě volby ano</i>	52
Obrázek č. 15 – <i>Graf č.14 Skutečnost, zda student zná další pojmy rizik internetové komunikace</i>	53

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – <i>Pohlaví studentů</i>	39
Tabulka č. 2 – <i>Věk studentů</i>	40
Tabulka č. 3 – <i>Skutečnost, zda student si je vědom nebezpečí spojených s uváděním informací a dat na sociální</i>	41
Tabulka č. 4 – <i>Skutečnost, zda student zná pojem kyberšikana</i>	42
Tabulka č. 5 – <i>Skutečnost, co sám student považuje za kyberšikana</i>	43
Tabulka č. 6 – <i>Skutečnost, zda student se někdy stal obětí kyberšikany</i>	44
Tabulka č. 7 – <i>Skutečnost, zda studentovi někdo posílal SMS nebo e-maily, kde by se mu vysmíval</i>	45
Tabulka č. 8 – <i>Skutečnost, zda studentovi někdo posílal emaily a SMS, v nichž ho ponižoval</i>	46
Tabulka č. 9 – <i>Skutečnost, jak se nebo, jak by student řešil kyberšikana</i>	47
Tabulka č. 10 – <i>Skutečnost, prostřednictvím, které sociální sítě se student setkal s kyberšikanou</i>	48
Tabulka č. 11 – <i>Skutečnost, jakým způsobem byla kyberšikana realizována</i>	49
Tabulka č. 12 – <i>Skutečnost, co je pro studenta hlavním nebezpečím kyberšikany</i>	50
Tabulka č. 13 – <i>Skutečnost, zda se chtěl někdo sejít se studentem po seznámení na sociální síti</i>	51
Tabulka č. 14 – <i>Podotázka – Skutečnost v případě volby ano</i>	52
Tabulka č. 14 – <i>Skutečnost, zda student zná další pojmy rizik internetové komunikace</i>	53

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - <i>Distribuovaný dotazník</i>	65
--	----

Distribovaný dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Hans Klauz a jsem studentem Masarykova ústavu vyšších studií – Českého vysokého učení technického v Praze. Obracím se na Vás s prosbou a chtěl bych požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit k vypracování mé bakalářské práce. Získané informace budou zveřejněny v mé bakalářské práci. Vhodnou odpověď označte prosím křížkem a v případě otázky s odpovědí jiné, napište svoji odpověď na volný řádek. Pokuste se na ně odpovídat upřímně a pravdivě. Dotazník je anonymní, proto se prosím nikde nepodepisujte.

Student MÚVS ČVUT

1. Pohlaví:

Dívka

Chlapec

2. Uveď, kolik je ti let?

Prosím napiš:

3. Jaký je tvůj názor na zveřejňování níže uvedených informací na sociálních sítích, ohrožují tvou bezpečnost?

- Uvádění pravdivých kompletních osobních údajů
- Kdy a kde se budeš nacházet
- Kdy a kam jedeš na výlet / dovolenou
- Kdy nebude nikdo doma

Určitě ano

Spíše ano

Spíše ne

Určitě ne

4. Znáš pojem kyberšikana?

Ano

Ne

5. Co ty sám/sama považuješ za kyberšikanu? Zde můžeš uvést více možností odpovědí

Obtěžování mobilem (opakované psaní SMS, prozvánění aj.)

Zesměšňování na sociálních sítích a na YouTube

Posílání zesměšňujících e-mailů

Pomlouvání na chatu, na Facebooku aj.

Jiné, prosím uveď:

6. Stal/stala si se někdy obětí kyberšikany?

Ano

Ne

7. Stalo se ti někdy, že by ti někdo posílala SMS nebo e-maily, ve kterých by se ti vysmíval?

Ano

Ne

8. Stalo se ti někdy, že by ti někdo posílala SMS nebo e-maily, ve kterých tě ponižoval?

Ano

Ne

9. Kdyby ses stal/a nebo jsi se stal/a obětí kyberšikany, jak bys to řešil/řešila nebo jsi to řešil/řešila?

- Řekl/řekla bych to učitelí
- Řekl/řekla bych to rodičům
- Řekl/řekla bych to kamarádům
- Zavolal/zavolala bych na linku důvěry
- Vyhledal/vyhledala bych pomoc v krizovém centru
- Neudělal/neudělala bych nic

10. Prostřednictvím, které sociální sítě ses setkal s kyberšikanou? (Je jedno, zdali jako oběť nebo nezúčastněná osoba) Zde můžeš uvést více možností odpovědí

- Facebook
- Instagram
- Twitter
- Lidé a spolužáci
- YouTube
- Jiné, prosím uveď:

11. Jakým způsobem kyberšikana byla realizována? Zde můžeš uvést více možností odpovědí

- SMS, volání a prozvánění
- E-mail
- Sociální sítě
- Messenger

12. Můžeš uvést, co se domníváš, že je pro tebe hlavním nebezpečím kyberšikany?

- Ztráta soukromí
- Riziko zneužití intimních informací a dat
- Výhrůžky, nadávky
- Obtěžování
- Zesměšňování

13. Chtěl se s tebou někdo sejít po seznámení na sociální síti?

- Ano
- Ne

Podotázka: V případě volby ano, šel jsi na takovou schůzku?

- Ano
- Ne

14. Znáš některý z níže uvedených pojmů (rizik internetové komunikace)? Zde můžeš uvést více možností odpovědí.

- Kyberstalking (Internetové pronásledování)
- Kybergrooming (Manipulace s obětí prostřednictvím internetu)
- Happy slapping (Videonahrávka obsahující hanlivé a agresivní útoky na oběť)
- Neznám žádné z těchto rizik

Děkuji za Váš čas a trpělivost při vyplňování dotazníku

